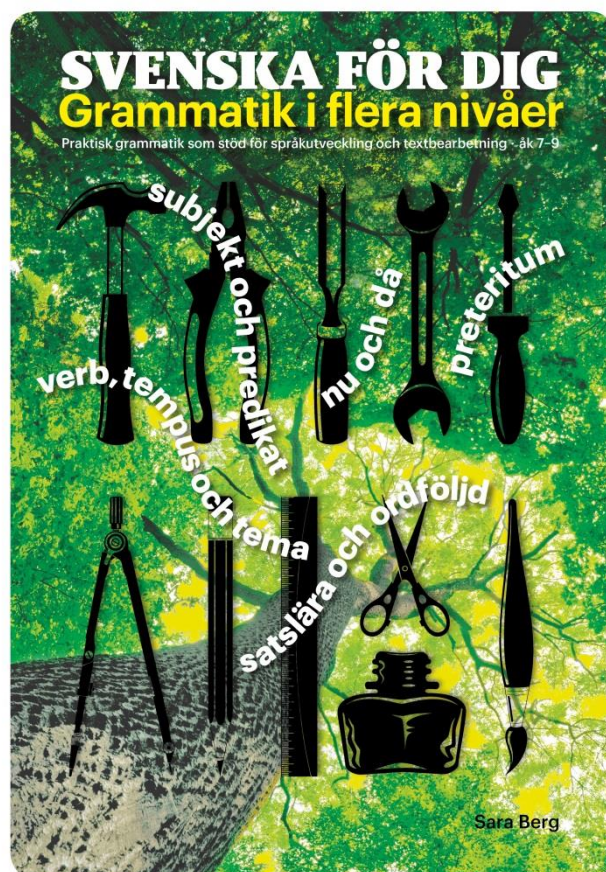

Facit till Svenska för dig - Grammatik i flera nivåer

Praktisk grammatik som stöd för
språkutveckling och textbearbetning åk 7–9

Ordklasser

Verb, nivå 1

1. Stryk under verben

hon med baka
gren tittar kallades
anser fy tredje
dö bli betalning

2. Stryk under verben i meningarna.

Hunden Abbe tittade på sin matte.

Abbe gick till dörren.

Med ivriga tassar krafsade han på dörren och tittade bedjande.

3. Ta tema på verben.

Infinitiv	Preteritum	Supinum
<u>skriva</u>	<u>skrev</u>	<u>skrivit</u>
dyka	dök	dykt
läsa	läste	läst
stanna	stannade	stannat
fråga	frågade	frågat
spela	spelade	spelat
tänka	tänkte	tänkt

4. Vilken temaform är verben skrivna i?

Verb	Temaform
<u>vila</u>	infinitiv
<u>sov</u>	preteritum
<u>sovit</u>	supinum
<u>drömma</u>	infinitiv
<u>läst</u>	supinum
<u>red</u>	preteritum
<u>skruvat</u>	supinum
<u>putsar</u>	infinitiv

Matte öppnade dörren och släppte ut honom.

I trädgården skuttade Abbe som en yster valp och grävde en grop.

Dagen efter letar matte förtvivlat efter sin vante.

Hon söker överallt och lyfter på kuddar och mattor.

Sen går hon ut och promenerar och ser en jordhög.

Då tänker hon: där ska jag söka!

Abbe hänger med huvudet när matte skäller på honom.

5. Vilket tempus är verben skrivna i?

Verb	Tempus
ska skriva	futurum
har skrivit	perfekt
hade jagat	pluskvamperfekt
gräver	presens
läser	presens
ska läsa	futurum
hade önskat	pluskvamperfekt
har tittat	perfekt
lyser	presens

Nu och då-perspektiv

6. Fyll i de verbformer som saknas i texten så att den får ett nu-perspektiv. Använd verben som står i rutan. Obs! Verben står i infinitiv i rutan. Ibland måste du använda olika tempusformer och ibland behöver du lägga till hjälpverben *kunna* och *ska*.

Nu-perspektiv

Noura **går** långsamt uppför trappan. Hon **har klivit** av bussen för bara någon minut sedan, men **inser** att hon redan **är** trött. Att hon inte **kan lära** sig att **lägga** sig i tid! Ikväll **ska** hon **ändra** på det. Ikväll **ska** hon **ligga** i sängen före tio.

7. Skriv om texten så att den får ett då-perspektiv.

Då-perspektiv

Noura **gick** långsamt uppför trappan. Hon **hade klivit** av bussen för bara någon minut sedan, men **insåg** att hon redan **var** trött. Att hon inte **kunde lära** sig att **lägga** sig i tid! Ikväll **skulle** hon **ändra** på det. Ikväll **skulle** hon **ligga** i sängen före tio.

Arbeta vidare

8. Gruppera verb.

Fröken Sara kommenterar:

Att ta ställning till vilka ord i en text som är verb är mycket givande då de sätter kunskaperna på prov i praktiken samtidigt som det kan bli ett givande samtal där man lär sig tillsammans.

Att försöka se vilka tempus som används i olika genrer och hitta mönster för det är ytterligare en aspekt att titta på. En faktatext om tex djur brukar skrivas i presens medan nyhetsartiklar rapporterar om det som har hänt i preteritum.

Verb, nivå 2

10. Stryk under verben i texten om Rani och Sukh.

Rani och Sukh

"Sukh satt på trappan som ledde till tennisplanerna av betong bredvid skolan och pratade med en av sina kompisar, Jaspal.

Jaspal skrattade och skakade på huvudet.

- Rani? Du vet väl vad hennes namn betyder?

- Ja, det betyder drottning, va?

- Precis, Sukh. Drottning. Hon är säkert kär i sig själv, om du fattar.

- Hur kan du säga så när du inte ens känner henne?

Sukh skakade på huvudet och betraktade Jas. Vilken loser. Inte ens de trista tjejerna i skolan brydde sig om honom, och aldrig att den snyggaste tjejen skulle le - som hon hade gjort mot Sukh."

Ur Bali, Rani & Sukh, (2004), s. 17

11. Ta tema på verben. Använd ordlista om du är osäker. Fyll även i temaformernas namn i översta raden.

Infinitiv	Preteritum	Supinum
<u>ljuga</u>	ljög	ljugit
<u>gå</u>	<u>gick</u>	<u>gått</u>
<u>se</u>	<u>såg</u>	<u>sett</u>
<u>dölja</u>	<u>dolde</u>	
<u>skära</u>	skar	skurit
<u>stjåla</u>	stal	<u>stulit</u>
<u>båra</u>	<u>bar</u>	burit
<u>flyga</u>	flög	flugit
<u>springa</u>	sprang	<u>sprungit</u>
<u>vålja</u>	valde	valt

12. Står verbet i aktiv eller passiv

form?

Abbe klappas av Saga. **PASSIV**

Saga klappar Abbe. **AKTIV**

Abbe skällde på mormor. **AKTIV**

Mormor skälldes på av Abbe. **PASSIV**

Ett kapell blir sytt av Saga. **PASSIV**

Kaptenen klappade hunden

och hissade seglen. **AKTIV**

Båten seglades av Titti och

hennes utmärkta besättning. **PASSIV**

Danne städade båten, men motorn

renoverades av Saga. **AKTIV, PASSIV**

13. Förklara hur man vet om en sats är aktiv eller passiv.

I en aktiv sats är den som gör något aktiv och står i början av satsen.

I en passiv sats är den som blir utsatt för en handling passiv och står i början av satsen.

15. Starkt eller svagt verb? Ta tema på verben i tabellen och avgör om de starka eller svaga.

Infinitiv	Preteritum	Supinum	Starkt eller svagt
måla	målade	målat	svagt
bära	bar	burit	starkt
bo	bodde	bott	svagt
starta	startade	startat	svagt
knyta	knöt	knutit	starkt
dricka	drack	druckit	starkt
tro	trodde	trott	svagt
köpa	köpte	köpt	svagt
måla	målade	målat	svagt
sjunga	sjöng	sjungit	starkt

16. De här verben är lite svårare att ta tema på. Fyll i tabellen. Använd en ordlista om du är osäker.

Infinitiv	Preteritum	Supinum	Starkt eller svagt
slinta	slant	sluntit	starkt
synas	syntes	synts	svagt
inviga	invigdes	invigts	svagt
minnas	mindes	mints	svagt
dölja	dolde	dolt	starkt

17. I följande text har författaren rört ihop tempusen så att "nu och då"-perspektiven blandas på ett ologiskt sätt. Börja med att stryka under alla verb i texten. Ändra sedan tempusformerna där det är nödvändigt så att texten blir logisk. Texten ska ha ett då-perspektiv.

Berättelsen om Rosita

Rosita **skulle** snart fylla tretton år. En dag **var** hon ute och **gick** i skogen bakom sitt hus. Rosita **visste** inte då att den här promenaden **skulle ändra** hennes liv. När hon **kom** ner till skogen **hittade** hon en drakliknande figur. Hon **kallade** figuren för Endor. Plötsligt **upptäckte** Rosita att det **var** något magiskt med Endor. Hans ögon **sken** som silver och under ena vingen **fanns** ett magiskt föremål som **glimmade** i solen. Rosita **önskade** sig att hon **kunde** flyga och **tänkte** att Endor **kunde** vara lösningen. Kanske Endor till och med **kunde trola** så att hennes önskan **blev** sann? Rosita **slöt** ögonen och **önskade** innerligt att Endor **skulle bli** stor. Knappt **hade** hon **hunnit** önska klart förrän hon **kände** Endors vingar **slå**. Vinden i ansiktet **kändes** härlig. Nu **skulle** hon äntligen **få flyga**!

Arbeta vidare

19. Undersök meningarna i texten om Rani och Sukh på s. 22 och ta reda på var i satserna/meningarna verben finns. Vilket tempus står verben i? Ser du något mönster?

Fröken Sara kommenterar: På plats två i meningarna, efter den som gör något (subjektet) står alltid det finita verbet. De finita verben står i presens eller preteritum. Längre bak i meningarna finns de infinita verben, som står i infinitiv och supinum.

Verb, nivå 3

20. Stryk under alla finita verb.

läsa	<u>bråkar</u>	<u>spring</u>
läst	<u>läste</u>	<u>satt</u>
gått	<u>parkera</u>	<u>skrivit</u>
<u>parkerar</u>	<u>bakade</u>	le
<u>log</u>	<u>skrattade</u>	

Det är (**finit**) helt enkelt bra att vila (**infinit**) hjärnan ibland.

Saga älskar (**finit**) att läsa (**infinit**) om vikingar och att lära (**infinit**) sig mer.

Vikingarna var (**finit**) handelsmän, men de har (**finit**) plundrat (**infinit**) en hel del också.

21. Markera vilka verb som står i finit och infinit form.

Saga funderar (**finit**) ofta över allt möjligt och ska (**infinit**) försöka (**infinit**) sluta med det.

Vikingatiden började (**finit**) på 800-talet.

Fröken Sara kommenterar: Märkte du att när det är två verb som hör ihop, så är det första finit och det andra infinit?

22. Stryk under verben och ange vilket tempus de är skrivna i och om verben är finita eller infinita.

Rufus hade (**preteritum, finit**) full kontroll. Det är (**presens, finit**) möjligt att han såg (**preteritum, finit**) ut att rusa (**infinitivform, ej tempus, infinit**) omkring likt en däre som glömt (**supinumform, ej tempus, infinit***) aktivera (**infinitivform, ej tempus, infinit**) stoppfunktionen för de som inte kände (**preteritum, finit**) honom. Så var (**preteritum, finit**) inte fallet. Rufus hade (**preteritum, finit**) full kontroll. Oftast. Men nu var (**preteritum, finit**) han fast. Nu fanns (**preteritum, finit**) ingen återvändo mer. Så tänkte (**preteritum, finit**) han i alla fall medan han såg (**preteritum, finit**) landskapet utanför tågrutan rusa (**infinitivform, ej tempus, infinit**) förbi så att allt till slut flöt (**preteritum, finit**) ihop till ett streckat mönster i brunt, grönt och blått. Trädstammar, bladverk och himmel. Då och då tog (**preteritum, finit**) sig en guldstrimma in i hans medvetande. Solen. Men, dit han skulle (**preteritum, finit**) fanns (**preteritum, finit**) inga guldstrimor. Dit han skulle (**preteritum, finit**) slöt (**preteritum, finit**) sig mörkret kring varje muskel och kramade (**preteritum, finit**) ur den sista orken. Skulle (**preteritum, finit**) det här kallas (**presens, finit**) sommarlov? Ferieskola? Och hade (**preteritum, finit**) allt planerats (**supinumform, ej tempus, infinit***) för hans eget bästa? Aldrig!

forts. 22.

Men, Rufus hade (**preteritum, finit**) full kontroll. Han skulle (**preteritum, finit**) vackert kliva (**infinitivform, ej tempus, infinit**) av och kliva (**infinitivform, ej tempus, infinitiv**) på igen. Åka (**infinitivform, ej tempus, infinit**) tillbaka. Till solen igen. De skulle (**preteritum, finit**) få infinitivform, ej tempus, infinit se infinitivform, ej tempus, infinit.

*** Fröken Sara kommenterar:**

När man läser en skönlitterär, berättande text så upptäcker man snabbt att det inte är helt lätt att bestämma verbens tempus. Ibland skapas tempus med två verb, ett hjälpverb och ett huvudverb. När man vill skapa tempuset futurum använder man till exempel hjälpverbet *skulle* som står i preteritum eller *ska* som står i presens och ett verb i infinitiv, t.ex: "Han **skulle** vackert **kliva** på igen." Hjälpverbet *skulle* står alltså i preteritum, medan huvudverbet *kliva* står i temaformen infinitiv. Tillsammans bildar de tempuset futurum.

Ibland är hjälpverbet utelämnat, t.ex: "likt en däre som glömt". Här saknas hjälpverbet *hade*, kvar är endast huvudverbet **glömt** som står i temaformen supinum. Det är sammanhanget som visar när det utspelar sig. Man måste alltså fundera på vilket berättarperspektiv texten har: *Nu* eller *då*.

Räkneord, nivå 1

26. Stryk under räkneorden.

grön	springa	<u>ett</u>
under	hej	<u>andra</u>
fin	<u>fyrtiofjärde</u>	hoppa
mjau	<u>hundra</u>	berg
fotboll	aj	hallå
<u>två</u>	kedja	flock
<u>sjätte</u>	fy	bravo

27. Stryk under räkneorden i

meningarna.

Saga har två bästa vänner.

Det finns hundra blommor på ängen.

Det var den andra gången Saga plockade blommor på ängen.

Det var sju hundar på hunddagiset.

Hundarna sprang snabbt och till slut kom den sjätte hunden fram till sin ägare.

Det första bergets fot var bred och de många topparna som följde var oändligt höga och kunde räknas i tusental.

Vid bergens fot syntes havets början och fem änder simmade i havet.

Tredje gången gillt sa Saga när hon äntligen lyckades fånga en and.

Aja, baja sa mamman när hennes tredje dotter för åttonde gången stal en kaka.

Året var 1773 och den andra revolutionen var ett faktum.

28. Förklara vad grundtal är.

Grundtal är då vi skriver siffror med bokstäver, t.ex. ett, två, tio, tjugo, hundra. Grundtalen beskriver antal av något, t.ex. hur många blommor man plockat, eller hur många år man fyllt.

29. Förklara vad ordningstal är.

Ordningstal berättar i vilken ordning något kommer, t.ex. första, andra, tredje.

30. Fyll i rätt räkneord.

Exempel: Maria har sju kaniner. (hitta på)

Saga har TRE barn. (Kain, Sven, Hassan)

Sagas son Hassan har ELVA klasskamrater. (hitta på)

Författarens anmärkning: Om Hassan har fler klasskamrater än tolv så skrivs räkneordet med siffror.

Hassan älskar sina tre kaniner. Kaninerna är ETT, TVÅ och FEM år gamla.

Sven bor på 44:e våningsplanet med sina hundar. (hitta på)

Adnan spelade fotboll och dribblade förbi Kalle för TREDJE gången. (3)

Jag fyller år den första mars 1900. (fyll i ditt datum)

Hassan, som älskade att spela boule, kom på en fantastisk FJÄRDE placering i klubbmästerskapet. (hitta på)

Det var ANDRA gången han dansade med den smarta Melinda och han var lyckligast i världen. (2)

När han skrivit om uppsatsen för SJUNDE gången tyckte han att fröken borde vara nöjd, men hon bad honom om en ÅTTONDE version. (7 – 8)

Räkneord, nivå 2

31. Skriv räkneorden på rätt sätt

Det fanns sju (7) partier i riksdagen.

Det var tre (3) katter, fem (5) hundar, tio (10) hästar och exakt femton (15) kor på bondgården.

Författarens anmärkning: eftersom de flesta av sifferuppgifterna i meningen faller under regeln att siffor under elva ska

skrivas med bokstäver så skriver man även talet 15 med bokstäver.

De tappra politikerna gick på sitt 56:e (56) styrelsemöte.

I hagen gick det ungefär hundra (100) hästar och cirka trehundra (300) getter.

Det var exakt 879 (879) röster som avgjorde valet i distriktet.

32. Använd dig av de skrivregler gällande räkneord som du känner till och fyll i luckorna.

Berget

Elva kvinnor och **tre** män hade **2015** uppnått sina drömmars mål, eftersom de bestigit det majestätiska Mount Everest. Berget är **8848** meter högt och utstrålar pampig respekt. De hängivna klättrarna hade förberett sig länge, faktiskt i **sju** år och ville verkligen stå på berget topp som vinnare. En av kvinnorna var den **första** upp på toppen och en av männen kom på **andra** plats. Alla klättrarna kände sig hur som helst som vinnare och någon tävling var det inte. De stod stilla och insöp utsikten över världens tak.

33. Fyll i luckorna i texten med rätt räkneord.

Långtbortistan

Det var en gång **ett** land nära polcirkeln i det kyliga nordn. Landet riksdag styrdes nästan bara av kvinnor, men man kallade det för demokrati ändå. Man hade de senaste **32** åren gjort mycket för att män skulle kunna att ta plats i politiken. Året var **2015** och det gröna partiet hade faktiskt fått sin **tredje** manliga partiledare, även om man rynkade pannan över att en MAN valde att bli partiledare just då hans fru skulle föda barn. Folk förundrades i hemlighet över hur han planerat. Skulle verkligen hans **fjärde** fru vara hemma och ta hand om barnet. Så onaturligt! Under den **58:e** partikongressen hade det gröna partiet bestämt sig för könskvotering, så det var ju helt "rätt" att ha en man som ledare. Partiledarkvinnorna i de andra **sju** partierna skvallrade om detta skulle innebära att man skulle tvingas mansanpassa riksdagens stolar så att de även skulle passa männen. Skulle man vara tvungen att installera självstängande toalettlock på de viktiga **157** damtoaletterna? Frågorna var många och man tillsatte en jämställdhetskommision för de cirka **trehundra** viktigaste frågorna. Kommissionen fick plats på **6:e** våningen.

Även männen i Långtbortistan var försiktiga. En tidigare partiledarkandidat hade snabbt fått avgå då han sportat en väldigt dyr golfväska på ett foto. Att han dessutom tillhört det röda

partiet hade gjort den dyra golfväskan till en nationell katastrof. Avbön och avgång var självklart och kvinnorna suckade i hemlighet över männens svaghet för golfväskor och andra forts. **33. Långtbortistan**

lyxiga sportartiklar. De **28** män som var kvar i riksdagen bildade en stödgrupp och började nätverka. Det var **två** från det röda partiet, **elva** från det gröna och **femton** från det bruna.

I riksdagen fanns det **fyra** platser som talkvinna, d.v.s. de som ledde debatterna i riksdagen och så. När den **första** mannen skulle ta plats som vice talkvinna började man fundera över ett korrekt sätt att titulera mannen. Till slut fram kom man fram till att talkvinnan, som var en man, skulle kallas Herr Talkvinna. De **321** kvinnorna i riksdagen nickade gillande mot varandra och kände att de verkligen bidragit till att även männen skulle få del av makten och härligheten. Titeln Herr Talkvinna var verkligen ett bevis på det!

34. Skriv med romerska siffror.

Påve Leo (3) – Påve Leo III
Drottning Saga (5) – Drottning Saga V
Drottning Morgana (7) – Drottning
Morgana VII
Henrik (8) – Påve Henrik VIII
Påve Ioannes (17) – Påve Ioannes XVII
Påve Pius (14) – Påve Pius XIV
Påve Gregorius (8) – Påve Gregorius VIII
Kung Carl (19) Gustav – Kung Carl XIX
Gustav
Kung Karl (12) – Kung Karl XII
Kung Gösta (18) – Kung Gösta XVIII

35. Skriv årtalen med romerska siffror

År (1500) – **MD**
Slaget vid Hastings (1066) – **MLXVI**
Boston Tea Party (1773) – **MDCCLXXIII**
Rosa Parks (1955) – **MCMLV**
Lindisfarne (793) – **DCCXCIII**
Japan öppnas (1854) – **MDCCCLIV**
Nelson Mandela (1918-2013)
– **MCMXVIII – MMXIII**
Slaget vid Lützen (1632) – **MDCXXXII**
Vlad Tepes dör (1476) – **MCDLXXVI**

36. Förr i tiden mätte man tiden med hjälp av solen. Vilka siffror ser du i soluret?

siffrorna ett–elva syns.

(1 – I; 2 – II; 3 – III; 4 – IV; 5 – V; 6 – VI; 7 – VII; 8 – VIII; 9 – IX; 10 – X; 11 – XI)

37. Ovanför porten till en byggnad står det romerska siffror som anger ett år (MDCCCL). Vilket år är det?

1850

Adjektiv, nivå 1

38. Vilka ord är adjektiv – ringa in!

grön	stol	som
snabb	fisk	lång
kort	springa	häck
gul	skimrande	framför
tredje	snöig	sympatisk
dam	unge	vild
road	barn	lyxig
jag	min	sommarkatt

39. Fyll i de komparationsformer som saknas. Komparera med *–are* och *–ast* eller *mer* och *mest*.

Positiv	Komparativ	Superlativ
gul	gulare	gulast
ful	fulare	fulast
sen	senare	senast
tråkig	tråkigare	tråkigast
ljuvlig	ljuvligare	ljuvligast
fundersam	mer fundersam	mest fundersam
häftig	häftigare	häftigast
märklig	märkligare	märkligast
intressant	mer intressant	mest intressant
lurvig	lurvigare	lurvigast
fruktansvärd	mer fruktansvärd	mest fruktansvärd
rasande	mer rasande	mest rasande
trött	tröttare	tröttast
uttråkad	mer uttråkad	mest uttråkad
road	mer road	mest road

40. Stryk under adjektiven i meningarna

Hon tar på sig den vackraste klänning hon äger.

Annas havsblå ögon glittrar av spänning och iver när hon ser ut genom de blankputsade fönsterrutorna.

Hassans svarta kostym och turkosgröna slips väntar hängandes på den vita skinande dörren.

Den stolta mamman vinkar hejdå ståendes vid den blankpolerade porten.

När den svarta dörren stängdes dunsar den tunga portklappen mot dörren.

Bilens mjuka, välskötta skinnklädsel doftar underbart.

En svartmetallfärgad Cadillac, med gigantiska kromade kofångare, glider fram utanför Annas hem.

Nattens blänkande stjärnor lovar Anna en "bella notte".

Den turkosgröna slipsen passar perfekt mot Annas enorma ögon.

De dansar med liv och lust på det blanka golvet i den enorma balsalen.

Tack för en underbar kväll säger Anna och Hassan i mun på varandra ståendes under den mest strålande stjärnhimmel de någonsin sett.

41. Fyll i ett valfritt adjektiv i rätt form.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Min bil är väldigt (fin, ful, bra)

Den (grå,blå,röda) färgen är verkligen (snygg,fin,ful)

Jag älskar verkligen min super(fina) bil av märket Jeep.

Den är inte(snabb), men den är (trygg)

En (hal) och (brant) backe är ingen match för min (starka) bil.

Den brummar stolt och den (glänsande) grillen smilar med ett (stort) dollargrin.

Ägaren till bensinmacken visar upp ett (lyckligt) leende då jag styr in min (törstiga) bil.

Med en (sorgsen) suck hänger jag in min (älskade) bilnyckel och tar fram den (oanvända) cykelhjälm.

Adjektiv, nivå 2

44. Stryk under adjektiven i texten.

Det var en gång en förnäm gammal **dam**, som förlorat sin underbara **partner** och sedan gift om sig. Hennes första partner hade varit en mycket god och förnäm **kvinna** och hennes nya, unga och stolta **partner** var mycket annorlunda. Med den första partnern hade damen en dotter. Dottern hade ett gott **sinnelag** och hön var dessutom modig och envis. Den nya **hustrun** hade två riktigt elaka och högfärdiga **döttrar**. De behandlade damens dotter mycket illa. De bodde i familjens lyxiga **slott** och var nöjda med den fantastiska **bostaden** och med att plåga sin tappa **styvsyster**, men en dag så...

45. Dra ett streck från varje bestämningsord (adjektiv) till det huvudord (substantiv) det hör ihop med i *En askungesaga*.

46. Fyll i adjektiven från texten ovan i tabellen och komparera dem!

Positiv	Komparativ	Superlativ
Förnäm	förnämare	förnämast
gammal	äldre	äldst
underbar	underbarare	underbarast
god (ifråga om sinnelag)	godare	godast
förnäm	förnämare	förnämast
ny	nyare	nyast
ung	yngre	yngst
stolt	stoltare	stoltast
hetsig	hetsigare	hetsigast
modig	modigare	modigast
envis	envisare	envisast
elak	elakare	elakast
högfärdig	högfärdigare	högfärdigast
lyxig	lyxigare	lyxigast
fantastisk	mer fantastisk	mest fantastisk
tapper	tapprare	tapprast

47. Komparera de oregelbundna adjektiven.

POSITIV	KOMPARATIV	SUPERLATIV
Bra	bättre	bäst
Dålig	sämre	sämst
Få	färre	färst*
Gammal	äldre	äldst
Grov	grövre	grövt
Liten	mindre	minst
Stor	större	störst
Tung	tyngre	tyngst
Ung	yngre	yngst

* Superlativformen "färst" kom in i SAOL på senare år. Den är ännu ganska ovanligt att se i text, men blir allt mer vanlig. Färst är en äldre böjningsform som fallit i glömska och nu tagits tillbaka.

48. Adjektiven böjs olika beroende på vilket substantiv de beskriver. Skriv adjektiven i rätt form i meningarna nedan.

De (duktig) **DUKTIGA** barnen hoppade energiskt.

De (hög) **HÖGA** stolarna var obekväma.

Den (lat) **LATA** hunden tittade upp från den (skön) **SKÖNA** soffan.

Det (grön) **GRÖNA** trädet

Flera (grön) **GRÖNA** träd.

Flera(vacker) **VACKRA** blommor.

Ett (stor) **STORT** geni vill man gärna vara.

En (hederlig) **HEDERLIG** segrare är det bra att vara.

Adjektiv, nivå 3

53. Stryk under adjektiven, var noga med att inte blanda ihop dem med adverb.

<u>vackert</u>	<u>vacker</u>	som
<u>grön</u>	<u>enkel</u>	och
<u>orytmiskt</u>	<u>slarvigt</u>	hon
nu	inne	ofta
<u>hemtrevligt</u>	<u>glad</u>	<u>lugn</u>
<u>hård</u>	tidning	<u>smart</u>
inte	hund	<u>fin</u>

Fröken Sara kommenterar: När adjektiv får ändelsen -t kan de fungera både som adjektiv och adverb. Man kan bara avgöra av sammanhanget ifall ordet är det ena eller det andra. T.ex.
Ett *slarvigt* prov.(adjektiv)
Provet skrevs *slarvigt*. (adverb)

54. Stryk under bestämningarna och dra ett streck till de huvudord de hör ihop med.

Hellvimasken

Den fantastiska guldmasken hade färdats på oroliga hav och farliga vägar för väldigt länge sedan.
Den romerska guldmasken är verkligen unik. Det finns bara tio stycken i hela världen och under långa tider låg den gömd och glömd i den gotländska kalkhaltiga myllan. Om maskens fantastiska resa berättas på det anrika musset Fornsalen i Visby. Då vi väntade på den försenade guiden i den lätt modernistiska entrén kom en osannolik besökare hastigt in på museet.
Det var en man med långt hår och flätat tveskägg, sliten skinnjacka med någon form av stort emblem på ryggen. En vilsegången biker? Nej, det visade sig att det vara vår fantastiska guide.
Med underbar nerv berättade han intensivt om den gotländska Hellvimaskens långa väg till den upplysta, supersäkra montern framför oss intresserade gäster. Minnet av den underbara guidningen lever kvar och masken har fått nytt liv.

55. Texten ovan är skriven av en entusiastisk historielärare som verkligen älskar gamla uppgrävda saker. Skriv om texten genom att bland annat byta ut adjektiven. Din text ska alltså utgå ifrån originalet men krydda om den så att det blir tydligt att avsändaren är en skoltrött tonåring som hellre dricker gift än går på museum. Nedanstående är exempel på hur texten kan bli. Författaren har alltid sin frihet till egen tolkning. Det är dock viktigt att författaren är tydlig med vilket budskap hen vill föra fram genom att ändra bestämningarna till huvudorden. Genom att ändra bestämningarna förändras nämligen textens budskap, så det gäller att göra medvetna val.

Fröken Sara kommenterar: Fundera även på vem som skrivit texten ur ett mottagar- och sändar-perspektiv, alltså vem har skrivit? Och vem är den tänkta läsaren?

Hellvimasken på mossiga museet

Den grymt trista guldmasken hade åkt på gråtrista hav och dammiga vägar för så länge sedan att den var helt ointressant. Den romerska guldmasken är en av tio lika trista i hela världen och under långa tider låg den tack och lov gömd och glömd i den gotländska kalkhaltiga myllan. Om maskens sömniga resa berättas på det mossiga museet Fornsalen i Visby.

Då vi väntade på den försenade guiden, förståeligt med tanke på ämnet, i den lätt modernistiska entrén kom en cool besökare in på museet. Det var en man med långt hår och flätat tveskägg, sliten skinnjacka med någon form av stort emblem på ryggen. En själsfrände, en biker? Nej, det visade sig att det vara vår osannolika guide. Med vad som måste vara låtsad nerv, berättade han om den gotländska Hellvimaskens långa väg till den mörka montern man knappt såg något i och oss sömniga och ointresserade gäster. Minnet av den oerhört plågsamma guidningen lever kvar och jag önskade att masken aldrig hittats för då hade vi sluppit mossmuseet och bikerguidens hurtiga berättande.

57. I texten saknas många adjektiv. Välj adjektiv ur rutan och fyll i luckorna. Kom ihåg att kongruensböja adjektiven.

Håll grytan kokande

Grannfrun tänkte över sitt slutgiltiga beslut om att göra processen kort med grannens hänsynslöst, irriterande höns och skrånande tappar. Den svarta tuppen stod oftast på marken bredvid den väl markerade tomtgränsen, sträckte på halsen och ur den smärta halsen ljud hans stolta sång in i husen bredvid hans skamfilade hönshus. Tyvärr, för den nonchalante tuppägaren, började den önskade morgonsången före den tid kommunens myndigheter tillåtit morgonpigga tappar att börja gala. Tuppägaren ägde ingen klocka och de ointressanta tiderna var sådant som bara fiantiga turister brydde sig om. Tyvärr jobbade myndigheterna långsamt med irriterande oväsen långt från det nyrenoverade kommunhuset.

Efter långa månader av ständigt galande rann sinnet på grannfrun; utomhusköket arrangerades bredvid tomtgränsen, den glänsande kockkniven svepte fram i solljuset, grannfrun hade ett diaboliskt leende på läpparna. Grytan kokade över elden, rödorange morötterna slantades, väldoftande kryddor singlades över hönsbuljongen. Den svarta tuppen svalde och gick med vingliga steg in i hönshuset, där han stannade resten av veckan.

Arbeta vidare

58. Diskutera användningen av bestämmningar i Håll grytan kokande med en kamrat. Hur påverkar antalet adjektiv läsoplevelsen?

En text med väldigt många adjektiv kan dra ner på tempot så pass mycket att texten blir jobbig att läsa. Det blir mer en beskrivning utan driv, än en spänningsfylld berättelse. Fokus riskerar att dras för mycket från själva händelseförloppet.

63. Testa att läsa texterna i nivå 1,2 och 3 utan adjektiv. Hur tycker du att texterna förändras? Samtala om vad adjektiven betyder för texters kvalitet.

Man får inte lika mycket information av texten om man tar bort adjektiven och får därmed inte lika stora möjligheter att värdera karaktärerna.

Konjunktioner och subjunktioner, nivå 1

65. Stryk under konjunktioner och subjunktioner.

häst	<u>som</u>	på
hon	poff	grön
<u>men</u>	öron	<u>eftersom</u>
ja	<u>om</u>	<u>och</u>
kärlek	<u>medan</u>	fin
Gaaah	<u>ifall</u>	solen
skiner	<u>eller</u>	<u>för</u>

66. Stryk under konjunktioner och subjunktioner i meningarna.

Hon gick hem och hunden följde med.

Han undrade ifall han skulle gå hem.

Jag gillar glass men inte godis.

Solen skiner men det är blåsig.

Ska vi ha prov eller ska vi äta glass istället?

Jag vill ha den här glassen och helst den där också.

Jag bor på Gotland men min man bor i Stockholm.

Jag vill bo där eftersom det är lugnast där.

Jag har kusiner som heter Johan, Annsan och Titti.

67. Förklara hur vi kan använda oss av konjunktioner och subjunktioner i vårt skrivande.

Konjunktioner och subjunktioner är ord som klistrar ihop ord, satser och meningar. Med hjälp av konjunktioner och subjunktioner skapar vi sammanhang i våra texter. De gör dem mer förklarande och t.ex. ett historiskt förlopp blir lättare att förstå om den som beskrivit det använt sig av konjunktioner och subjunktioner.

69. Fyll i luckorna med konjunktioner och subjunktioner.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Kalle **och** Dara seglade fram längs gatan.

Sen gick de till biblioteket.

Jag gillar glass **men** inte godis.

Jag älskar glass **eftersom** den är så svalkande.

Kan du diska **medan/när** jag lagar mat.

Nu blir jag arg **antingen** skärper du dig eller så åker du ut.

Kan du hjälpa mig **när/medan** jag gör det här? Jag har så bråttom.

Ska jag ta den rosa tröjan **eller** de lila?

Du **och** han gillar frukt, **men** inte godis.

Vi ska skriva en bok **om** vi får bra betalt.

Han är lika bra **som** jag är.

Han gör det **fast/fastän/även om** han inte vill.

För att bli av med jobbet anlidade han en hantverkare.

Konjunktioner och subjunktioner, nivå 2

72. Sortera orden i konjunktioner och subjunktioner.

Konjunktioner	Subjunktioner
och	ifall
eftersom	innan
för	sedan
så	medan
antingen	innan
men	om
eller	när

73. Stryk under orden som binder ihop satserna och avgör om de är konjunktioner eller subjunktioner.

Hassan planterar och Saga spelar fotboll. **K**

Hampus lagar mat när han kommer hem. **S**

Han får en hundring om han klarar provet. **S**

Isabelle fick inte spela bollen eftersom Veronika tog den hela tiden. **S**

Eftersom det haglade, fick vi avsluta skoldagen. **S**

Det faktum att regnet öste ner och att det dessutom började blåsa gjorde att vi ställde in. **K – S – S**

Killen som är gift med Steffie heter Pettersson men Steffie heter O'Hara i efternamn. **S – K**

Vi kommer på söndag om ni kommer. **S**

Sedan hon kom har allt varit upp och ner. **K**

Det är jobbigt just nu därför att jag inte alls vill jobba. **S**

Det faktum att jag inte vill jobba gör så att jag blir utfattig. **S**

73. Bind ihop meningarna genom att använda dig av konjunktion eller subjunktion

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Johan är en kille **och** han bor på Royal hotell.

Johan jobbar på hotellet **och** han är piccolo.

Johan har en rund hatt på huvudet **eftersom** han är piccolo.

Johan har en brun hund, **men** hunden älskade sin förra matte och är mycket olycklig.

Johan försöker skydda hunden **eftersom** han älskar hunden.

Han arbetar extra som kypare restaurang **då** han inte hade råd med mat till sig och hunden.

74. Bind ihop meningarna genom att använda dig av konjunktioner och subjunktioner.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Johan är en kille **som** bor på Royal hotell.

Johan jobbar på hotellet **där** han är piccolo.

Johan har en rund hatt på huvudet **när** han är piccolo.

Johan har en brun hund **men** hunden älskade sin förra matte och är mycket olycklig.

Johan försöker skydda hunden **eftersom** han älskar hunden.

Han arbetar extra som kypare på restaurang **för** **att** han hade inte råd med mat till sig och hunden.

75. Stryk under konjunktioner och subjunktioner.

Fastän (S) det var så erbarmligt trist, började Elias städa sitt rum. Elias städade samtidigt (S) som familjen satt och tittade på film. Han tyckte att det var riktigt orättvist och (K) han protesterade högljutt. Det hela var dock inte alls orättvist eftersom (S) Elias hade varit på bio istället för att städa sitt rum tidigare på dagen. Elias mamma kom in och (K) sa att hon skulle hjälpa Elias att städa sitt rum om (S) han lovade att tvätta familjens tvätt sen (S). Då (S) Elias gått ner till tvättstugan tappade han totalt lusten att tvätta. Fastän (S) han lovat att tvätta gick han därifrån och (K) sa att han bara tänkte tvätta om (S) han slapp ta i alla smutsiga strumpor. Ifall (S) du ställer upp villkor, kära Elias, gör jag det också, sa mamman kyligt. För att (S) slippa lukten tog Elias en klädnypa och (K) satte fast den på näsan när (S) han gick in i tvättstugan.

Arbeta vidare

76. – 78

(Följande är förslag på saker du kan fundera på.)

Konjunktionerna gör så att texten blir mindre stolpig. Subjunktionerna gör också så att meningarna hänger ihop bättre. Det blir ett bättre flyt, meningarna blir mer varierade och därför blir det enklare att läsa den.

Konjunktioner och subjunktioner, nivå 3

79. Sortera subjunktionerna i: orsaks-, villkors-, fråge- och tidssubjunktioner. Några kan höra hemma i flera spalter.

Orsakssubjunktioner	Villkorssubjunktioner	Frågesubjunktioner
eftersom därför att då	om ifall bara såvitt såvida ifall	om huruvida
Medgivandesubjunktioner	Avsiktssubjunktioner	Tidssubjunktioner
fastän trots att	för att så att	när innan medan sedan förrän då

80. Skriv om meningarna så att satsen börjar med bisatsen och bisatsinledaren.

Eftersom den var finast, köpte Saga den lila väskan.

Då kassabiträdet krånglat färdigt med kassaapparaten betalade Saga.

Medan klasskamraterna slet med provet, promenerade Patrik och Sadaf längs stranden.

Innan alla andra kommit till skolan, gjorde Patrik och Sadaf provet.

När du tänker göra något, skulle jag vilja veta.

Eftersom en elev lämnat sin orm i klassrummet skrek fröken som en galning.

Om du tar bort odjuret blir jag nöjd, sa fröken snabbt till eleven.

81. Textutdraget nedan är en autentisk elevtext i år 9. Eleven bedöms ha relativt varierad och relativt väl utvecklad språklig struktur. Eleven har både svenska och engelska som modersmål. Arbeta ihop med en kamrat och stryk under konjunktionerna i texten. Resonera om vilka av konjunktion eleven använder (tid, villkor, orsak etc.). Undersök om eleven använder sig av knepet att börja en sats med bisats. Markera då att bisats inleder sats.

(Följande är ett förslag på resonemang kring texten *Tag you're it!*.)

Eleven visar att hen kan skriva huvudsats följt av bisats. Det är den dominerande konstruktionen, men det finns även exempel där eleven inlett en sats med bisats följt av huvudsats, vilket är en mer avancerad konstruktion. Eleven använder sig av flera olika konjunktioner. Eleven använder sig i hög grad av konjunktionen "och", men visar att hen även känner till och kan använda andra konjunktioner. Språket upplevs som relativt medvetet. Eleven har gjort medvetna val inom ramarna för sin förmåga. Eleven använder sig av "för att" orsakssubjunktion, "sedan" tidssubjunktion, "eller" konjunktion, "så" följsubjunktion, "därför" orsakssubjunktion, "när" tidssubjunktion.

82. Skriv en språklig återkoppling till eleven. Hur behöver eleven göra för att ytterligare höja den språkliga nivån.

(Följande är förslag på saker du kan kommentera i texten *Tag you're it!*.)

För att utveckla den språkliga nivån ytterligare kan eleven utöka sin repertoar av konjunktioner så att den blir vidare; detta ger också möjlighet att fördjupa berättelsen. Kommatering är ett lurigt och omstritt ämne, men förtjänar en smula uppmärksamhet även här. Under senare år har man rekommenderat s.k. tydlighetskommatering.

Tydlighetskommatering innebär att man sätter komma där man vill att läsaren gör paus. Tidigare lärde man ut satskommatering, komma mellan de olika satserna. I denna text är det mycket sparsamt med kommatering och eleven skulle kunna underlätta för sina läsare genom att använda fler kommatecken. Eleven bör kommatöra mellan huvudsats och bisats, speciellt då bisatsen inleder satsen. Ett förslag är också att användas sig av inskjutna bisatser, som då omges av kommatecken. Slutligen kan vi tipsa författaren om att ersätta "dom" med "de" och "dem". Även om Språknämnden numer godtar "dom" så upplever många läsare "dom" som vardagligt och att den formuleringen skär sig mot texten som i övrigt håller en relativt hög nivå.

Arbeta vidare (Konjunktioner och subjunktioner, nivå 3)

83. Läs parkeringsboten. Samtala med en kamrat och resonera kring:

A. Vad det är i meningskonstruktionen i parkeringsboten som gör att Lars egentligen inte har gjort sig skyldig till en felparkering?

B. Hur borde parkeringsvakten formulera sig?

Innan används framförallt som tidskonjunktion och om det står att bilen är parkerad "innan skylt" så har skylten placerats på gatan *efter* bilen och därför var bilen korrekt parkerad då den parkerades. I dagligt tal har dock *innan* allt mer kommit att användas både som tidskonjunktion och som preposition. Då beskriver *innan* hur något befinner sig i förhållande till något annat. Som konjunktion ska *innan* alltid följas av en hel sats, inte av ett enstaka ord.

–

Parkeringsvakten borde ha skrivit något av följande och alltså använt sig av en preposition istället för konjunktionen *innan*:

- Bilen parkerad före skylt.
- Bilen parkerad framför skylt.
- Bilen parkerad på fel sida av skylt.

84. Skriv en kortfattad text om en konflikt. Det kan vara en konflikt du läst om, t.ex. i historieboken, eller en konflikt som du sett i en film, eller kanske själv upplevt. För att texten ska bli förklarande och resonerande behöver du använda dig av konjunktioner och subjunktioner. Använd dig av tidssubjunktioner för att sätta i sammanhang när det hände. Förklara de olika parternas ageranden med hjälp av orsakssubjunktioner och villkorssubjunktioner. Problematisera din text med hjälp av frågesubjunktioner. Gör medvetna val. Stryk under de konjunktioner du använt.

(Nedan är förslag på saker du ska tänka på när du skriver en text och gör medvetna val av konjunktioner och subjunktioner.)

När du bedömer din text kan du titta på om du upprepar dig. Om du återanvänder samma konjunktion för att binda samman dina meningar många gånger, så kan texten upplevas som tjatig.

Ibland kan man behöva ändra ordningen i en mening för att skapa en bättre textbindning eller för att en annan konjunktion fungerar bättre. Kontrollera också att du inte fyller ut din text med onödiga utfyllnadsord. "Så" och "att" är exempel på konjunktioner som ibland används utan att de har någon funktion. "Så" bör till exempel ha en förklarande funktion. Kontrollera noga att du inte har blandat ihop konjunktioner och använt felaktiga sammansättningar, t.ex. även fast istället för fastän eller även om. Tänk också på att man faktiskt kan använda för många konjunktioner också. Det gäller att ha balans i sitt skrivande.

Substantiv, nivå 1

85. Stryk under substantiven.

skrivit	<u>äpplet</u>	han
<u>Messi</u>	<u>böcker</u>	<u>Ali</u>
stolligt	<u>häst</u>	läs
<u>kärlek</u>	på	<u>bord</u>
<u>fågel</u>	som	<u>fotboll</u>
<u>Bedarön</u>	sytt	hej
första	<u>båtar</u>	segt
<u>Boel</u>	hon	kravlade
Aj	<u>Barcelona</u>	bara
<u>rasterna</u>		

86. Sortera orden i singular och plural

SINGULAR	PLURAL
pojke	hästar
stol	hundvalpar
spis	kojor
grill	mattor
grässtrå	tegelstenar
viol	blommor
dörr	gurkplantor
fönsterruta	trädstammar
ringmur	fiskdammar

87. Vad är singular och plural? Skriv en definition av varje begrepp.

Singular betyder att det är EN av någonting, ett objekt, till exempel en hundvalp.

Plural betyder att det är FLERA av något, flera objekt, till exempel flera hundvalpar. Singular och plural handlar alltså om antal, hur många det är av något.

88. Skriv om meningarna till bestämd form.

Hassan pekar på **den tjocka boken**.

Alida pekar på **den röda bilen**.

Kalle vill läsa **den bra boken**.

Said vill bo i **det röda huset**.

Lisa önskar sig **den vävda mattan**.

Rosanna har målat **bordet** och **stolen**.

Gungan vajar sakta från **greden**.

90. Hitta substantiven i texten! Använd dig gärna av knepet att sätta *en, ett* eller *flera* framför det ord du misstänker.

Räven och rönnbären

En dag smög en hungrig räv omkring i en vingård för att leta efter mat. Druvorna var tunga och mogna och hängde i härliga purpurfärgade klasar på vinstockarna. De hade bundits högt upp på en spaljé. Trots att räven sträckte sig och tog små skutt kom han inte åt ens den lägsta greden.

Slutligen gav han upp. Alldeles uttröttad vände han sig bort och sa förtretat (argt): Vem vill ha sådana där druvor förresten. Att de är sura som gröna citroner det kan ju var och en se.

Det är surt, sa räven.

88. Avgör om ordet i rutan är skrivet i bestämd eller obestämd form, i singular eller plural.

Substantiv	Bestämd	Obestämd	Singular	Plural
Rävarna	✓			✓
Spaljén	✓		✓	
Druva		✓	✓	
Citronen	✓		✓	
Klasar		✓		✓
Vinstockens	✓		✓	
Vingårdar		✓		✓
Rönnbäret	✓		✓	
Dagar		✓		✓
Grenarnas	✓			✓
Dagen	✓		✓	

92. Abstrakta eller konkreta substantiv – fyll i tabellen.

Konkreta	Abstrakta
träd	besvikelse
stol	hat
tapet	kärlek
elev	glädje
lärare	olycka
ljusslinga	hund
stjärna	tålamod

Substantiv, nivå 2

93. Stryk under substantiven.

Rektorn gick in i konferensrummet.

Hon satte sig på den höga stolen och snurrade pennan mellan sina spetsiga fingrar.

Stolen började gnissla och plötsligt hördes ett brak.

Lönnen, som rektorn kallades, dånade i golvet och utbrast i en svavelosande salva.

Föräldrarna bleknade och deras dotter, som var där för en uppläxning, fnissade.

Stolen hade dottern grejat med timmarna innan.

Hämnden är ljuv, tänkte dottern, som var oskyldig till att ha fuskat på provet.

Lönnen haltade ur rummet på ömmande ben och med smärtande rumpa, men framför allt var hennes stolthet sårad.

Ögonen blixtrade meddelandet – det här är inte över än!

Jag är redo för nästa match visade flickans lugna blick.

94. Stryk under substantiven, skriv upp dem i en lista och ange om de står i singular eller plural (sing/pl) samt bestämd eller obestämd form (best./obest.).

Exempel: Det var gott om reaprisslappar (pl., obest.) i den stora affären (sing., best.).

Den unga kvinnan och mannen (singular, best. form) köpte den finaste barnvagnen (sing, best.form.) de kunde hitta.

Alla betalade medlemsavgifterna (plural, best.form) utan att gnälla.

Ungdomskvällarna (plural, best.form) slutade anordnas när folk (singular, obest form) flyttat ut.

Man fick inget gensvar på träffarna (plural, best.form) och de dog ut.

I en by (singular, obest.form) bredvid byggdes det många villor (plural, obst.form).

Den finaste villan (singular, best.form) var stor och vacker och hade den största verandan (singular, best.form) de någonsin sett.

Micke sa med stolthet att han har språköra (singular, obest.form).

Sällskapet (singular, best.form) konstaterade att godis (singular, obest.form) är väldigt gott och onyttigt.

95. Stryk under de substantiv som står i genitivform.

Saras båt ligger på en brygga ihop med flera andra båtagares högt värderade båtar.

En av båtarnas namn är Beatrice.

Underbar båt tänkte Sara då hon passerade pappornas båt.

Båtens skrov speglade sig i vattnet och vattnets lugna vågor kluckade försiktigt.

Akterns prydnad var en flagga i regnbågens alla färger.

Tacksamheten över att få vara en del av båtvärldens gemenskap svepte över Sara.

96. Ange genus (utrum, neutrum) till substantiven.

pappan – **UTRUM**

sonen – **UTRUM**

hästar – **UTRUM**

ansiktet – **NEUTRUM**

brott – **NEUTRUM**

kram – **UTRUM**

kamin – **UTRUM**

uroxar – **UTRUM**

smycke – **NEUTRUM**

snyggingar – **UTRUM**

berlock – **UTRUM**

ring – **UTRUM**

skog – **UTRUM**

busfrö – **NEUTRUM**

bord – **NEUTRUM**

byrå – **UTRUM**

97. Stryk under de kollektiva substantiven i texten.

Kedjan i fotbollslaget rusade efter bollen och snubblade på både varandra och bollen. Laget var i uppror och skyllde på varandra efter förlusten. Tränaren skrek på spelarna och sa med mindre fina ordalag att de spelade som en flock gnuer i fullt sken. Han fortsatte engagerat att tala om för spelarna de minsann är en familj, men uppför sig och spelar som en dysfunktionell grupp yra höns. Nästa säsong får ni spela för AIK! Skärp er! gastade tränaren med högröda kinder och vevande armar.

98. Följande är ett utdrag ur en elevtext. Eleven var vid skrivtillfället nyanländ. Stryk under substantiven. Ange om de står i singular eller plural samt bestämd eller obestämd form.

Fröken Sara kommenterar: Ibland har ett substantiv samma form i singular och plural. då måste du titta på sammanhanget för att lista ut vilken form det rör sig om.

[...] Men som ni vet fäder (**plur, obest**) är varje pojkes (**sing, obest**) föredöme (**sing, obest**) och hjälder (**plur,(hjältar))förväxling** elä, (**obest**). Jag själv liksom de flesta andra älskar min papa (**sing, obest**) och han är mitt föredöme (**sing, obest**). Han har lärt mig ansvarighet (**sing, obest**), respekt (**sing, obest**) och människovärde (**sing,obest**). Jag kan prata jätte bra engelska (**sing, obest**) på grund av honom. När jag var barn (**sing, obest**) jag älskade mycket mobiltelefon (**sing, obest**). Jag trodde man blir tuff när man har en. Min papa (**sing, obest**) viste att jag älskade mycket mobiltelefon (**sing, obest**). En dag gav han mig ett förslag (**sing, obest**) om att om jag lära mig engelska (**sing, obest**) genom en engelsk CD (**sing, obest**), jag får en mobiltelefon (**sing, obest**). Det var svårt för mig särskilt jag var bara ett barn (**sing, obest**). Och jag visste det skulle ta en månad (**sing, obest**) av sommar (**sing, obest**). [...]

När jag fick mobiltelefonen (**sing, best**), han sa nånting som har ändrats mitt liv (**sing, obest**). Han sa: "Om du verkligen vill ha nånting, då omöjligt blir meningslös. Du måste kämpa." Wow. Det betyder mycket för mig ändå. Jag tror han förtjänar en stor smarrig tårta (**sing, obest**). Jag vill ge honom en stor tårta (**sing, obest**) likadan en box (**sing, obest**). En gräddtårta (**sing, obest**) egentligen med mycket grädd (**sing, obest**)och ckoklad (**sing, obest**). Med några käx (**plural, obest**) på den. Och några bigarråer (**plural, obest**). Han gillar bigarrå (**sing, obest**). Kakan (**sing, best**) innehåller av jordgubbar (**plural, obest**) och bannaner (**plural, obest**) styck också.

99. Orden i en mening hänger ihop på olika sätt, bland annat genom böjningen. Diskutera med en kamrat [...]

Nedan är exempel på sådant ni kan prata om.

Fröken Sara kommenterar:

Texten innehåller inga bestämmningar till substantiven. Texten är skriven med många formuleringar av singular i kombination med obestämd form, men eleven visar att hen också behärskar att skriva i plural och bestämd form. Några substantiv har böjts på ett sätt som inte stämmer, t.ex: "Jag älskar mycket mobiltelefon" och "det skulle ta en månad av sommar". I det här fallet hade det varit bättre att skriva "jag älskar mobiltelefoner mycket", med substantivet i plural och obestämd form. I det andra exemplet "det skulle ta en månad av sommaren" skulle substantivet hellre stå i singular bestämd form.

Ett tips är att börja skriva bestämmningar, då blir texten mer målade. Förvisso öppnas då många språkliga fällor med kongruensböjning, men jag bedömer att eleven är redo att börja träna att böja adjektiven ihop med substantiven.

100. Stryk under alla substantiv.

Det skimmer i molnen och glitter i sjön,
det är ljus över stränder och näs
och omkring står den härliga skogen grön
bakom ängarnas gungande gräs.

Och med sommar och skönhet och
skogsvindsackord står min hembygd
och hälsar mig glad, var mig hälsad! –
Men var är min faders gård,
det är tomt bakom lönarnas rad.

Det är tomt, det är bränt, det är härjat och
kalt, där den låg, ligger berghällen bar,
men därutöver går minnet med vinden
svalt, och det minnet är allt som är kvar.

Och det är som jag såg en gavel stå vit
och ett fönster stå öppet däri,
som piano det ljud och en munter bit
av en visa med käck melodi.

Och det är som det vore min faders röst,
när han var lycklig och ung,
innan sången blev tyst i hans dödsjuka
bröst och hans levnad blev sorgsen och
tung.

Det är tomt, det är bränt, jag vill lägga mig
ned invid sjön för att höra hans tal
om det gamla, som gått, medan tiden
led, om det gamla i Alsterns dal.

Och sitt sorgsna och sorlande svar han
slår, men så svagt som det blott vore
drömt:

"Det är kastat för vind sedan tjugo år,
det är dött och begravet och glömt.

Där du kära gestalter och syner minns,
där står tomheten öde och kal,
och min eviga vaggsång är allt som finns
av det gamla i Alsterns dal."

Substantiv, nivå 3

101. Sätt in substantiven i vers 1, vers 2 och vers 3 i tabellen och markera vilken form de står i. En del av substantiven kan vara både singular och plural. Kryssa då i samtliga alternativ.

Substantiv	Obestämd form singular	Bestämd form singular	Obestämd form plural	Bestämd form plural	Genitiv	kollektivt
molnen				✓		
sjön		x				
ljus	✓ (ett ljus)		✓ (flera ljus)			
stränder			✓			
näs	✓ (ett näs)		✓ (flera näs)			
skogen		✓				
ängarnas				✓	✓	
gräs	✓		✓			✓
sommar	✓					
skönhet	✓					
skogsvindsackord	✓					
hembygd	✓					
faders	✓				✓	
gård	✓					
lönernas				✓	✓	
rad	✓					
berghällen		✓				
minnet		✓				
vinden		✓				
minnet		✓				

* Substantivet **minnet** är med två gånger i vers 3.

102 Titta på substantivet gräs. Det kan vara tre olika former. Varför är det så, tror du?

Ordet gräs är lite klurigt. Det kan handla om singular – då är det underförstått en viss grässort. Ska du anlägga en gräsmatta och ska välja gräs, så kan ordet även ha en pluralbetydelse, t.ex: "Vi har flera gräs som växer bra i lerjord." När man vill beskriva en bestämd grässort, som i: "Vilket vackert gräs.", brukarman dock använda ordet *grässort* för att vara tydlig med vad man menar.

Oftast räknas dock ordet gräs som ett kollektivt substantiv. Ett kollektivt substantiv är när ordet egentligen består av flera delar – flera grässtrån, men ändå räknas som ETT substantiv i singular. Andra exempel på kollektiva substantiv är fotbollslag eller familj.

Man kan också använda ordet när man pratar om t.ex. olika gräsytor inom ett område, t.ex. "Titta på allt gräs som växer här."

103. En del ord i Strövtåg i hembygden är inte så vanliga längre. Hur kan man avgöra om ett obekant ord är ett substantiv?

Du kan till exempel:

- testa om ett ord är ett substantiv genom att sätta en, ett eller flera framför ordet. Om det låter rätt så är det antagligen ett substantiv.
- testa att böja ordet till plural eller singular, vilket ska vara möjligt för alla substantiv.
- titta på om ordet hör ihop med ett annat (som t.ex. en beskrivning) genom att se vilka ändelser orden har. Vilka ändelser orden har hjälper dig nämligen att lista ut om substantivet är ett utrum eller neutrumord.
- använda en ordbok och titta på vilken ordklassangivelsen är. Ett substantiv har bokstaven **S** angivet efter ordet.

Interjektioner, nivå 1

105. Stryk under interjektionerna

<u>usch</u>	häst	skriva
snabb	grön	<u>ja</u>
soffans	läs	som
<u>fy</u>	att	på
hon	<u>bom</u>	dem
<u>voff</u>	sig	Daniel

106. Stryk under interjektionerna

Hej, sa Max.

Oj, vilken smäll.

Det sa bara BOM!

Katten sa miau.

Ja, sa brudgummen.

Nej, sa bruden.

Fy, sa hundens matte.

Adjö, sa mannen och satte näsan i vädret.

Jösses, det är helt enormt vad börsern går upp nu! Tjoho!

Grymt! Fett bra burgare på det här stället.

110. Läs breven nedan. Breven är arbetsansökningar på en tjänst som kombinerad webbdesigner och ekonomiansvarig.

A Vilka interjektioner hittar du i breven?

God dag, Steve!

Undertecknad söker tjänsten som webbdesigner och ekonomisk rådgivare. Förvisso är min arbetsvana en smula bristande, men jag nödgas av bankkrisen att göra vissa förändringar i mitt liv.

Jösses Amalia, sa jag den dagen då börsern störtök och nu skriver jag detta brev till Er. Nu vänder jag blad och ser detta med arbetslivet som en strålande utmaning. Jag kan försäkra er att jag har stor vana av att hantera pengar och känner de flesta bankcheferna personligen, även om vår kontakt varit lite trist den senaste tiden. Usch! Ni når mig bäst via min butler, men ring inte efter lunch, då spelar vi tennis. Toppen! Ser verkligen fram emot att träffa er, härligt!

Adjö

Tjoppe af Vaduville
Göteborg

Shoo, mannen!

Har hört att ni söker nån till ert kneg.

Skulle va kännas fett najs å va webbdesigner och greja med stålarna. Ja har knegat på Gyllene måsen förut och det va ju inte så ball lixom. Dom va sjukt jobbiga med tider asså. De här me å jobba hemma å jobbluncha är helt rätt för mej, man är ju ingen fjortis längre som ska passa tider va. Abow! Det går fetbort. Ja är grymt bra på att investeringar, känner många inom den alternativa investeringsbranchen och kan komma med många bra kontakter bland mina polare.

Tja bossen, see ya!

Lucy Lu

B Vad får du reda på om de som skrivit breven?

Båda personerna har en lätt bristande förståelse för vad arbetsmarknaden kräver, men ur olika perspektiv.

Tjoppe af Vaduville signalerar att han är en äldre man som tidigare haft gott om pengar, men som på senare tid förlorat en hel del pengar. Tjoppe använder sig av äldre hälsningsfraser som "god dag" och "adjö". Det gör man oftast inte idag, åtminstone inte då man skriver en jobbansökan till företag med ett ofta mer informellt språkbruk.

Det gäller att man som jobbsökande lyckas tona in på den tänkta arbetsplatsen eftersom man kommer att vara företagets ansikte utåt. Inom It- och mediabranschen är man oftast tillgänglig och jobbar ganska mycket, så att signalera att man inte är anträffbar p.g.a. tennis är ingen lyckad början.

Lucy Lu signalerar ung tjej med informellt språkbruk. Lucy skriver "Shoo" som hälsningsfras, vilket är slang för hej. Även om jobbet hon söker präglas av yngre människor så träffar inte hennes brev rätt eftersom branschen vill vara representativ och att de anställda ska visa upp en representativ fasad. "Shoo" är ett exempel på informellt språkbruk. Det samma gäller för "abow", vilket motsvaras av Tjoppes ålderdomliga känslouttryck "Jösses Amalia".

Både Tjoppe och Lucy verkar
ointresserade av att jobba. Det är mer
jobblunch och flextid som lockar.

Interjektioner, nivå 2

112. Stryk under interjektionerna.

<u>ey</u>	<u>hujeda</u>	mat
skrevs	<u>Ciao</u>	hund
grimman	<u>mjau</u>	vilket
<u>faderullan</u>	het	<u>meh</u>
taggish	Värmland	eftersom
<u>shit</u>	dukar	pluggar
livet		

113. Stryk under interjektionerna i texten.

– Ciao Claudia, ropade Nina, tjejen med grymt stylat hår och byxor med det rätta hänget.

– Tja len, sa Claudia. Aj, aj, aj du är så het att du ryker. Ta å taggish och gå med hunden så att du kyler av dig.

– Ha, ha, ha! Du är rolig len! sa Nina samtidigt som hon stryker sig över håret.
– Meh! Du är grymt snygg, shit, vad coola brallor, berömmar Claudia.

– Ey, fatta, nu vi måste plugga! Nina försöker få in Claudia på rätta spåret.

– Meh! Ta det softish va len! Vi hinner väl plugga! Vi har hela livet på oss.

– Nej, vi ska sparka rumpa på det dära provet.

– Ok, ok, det är grymt jobbigt att plugga, men nu sparkar vi rumpa på den där grammatiken.

– YES!

115. Sortera orden utifrån kronolekt. En del ord kan förekomma i båda grupper.

Äldre kronolekt	Yngre kronolekt
halt	grym
bravo	ball
adjö	meh
hej	Ey
aj	nope
tjenare	tja
usch	aj
jösses	da
oj	euw
nej	oj

Arbeta vidare

116. Undersök vilka interjektioner som förekommer i seriemagasin. Vilka olika sorters interjektioner hittar du?

Fröken Sara kommenterar:

Interjektioner är vanligt förekommande i seriemagasin

Interjektionerna levandegör känslor på ett kortfattat vis, för de yngre läsarna

Det är många ljudhärmande interjektioner och känslouttryck i serietidningar.

I de mer actionbetonade magasinerna förekommer ljudhärmande ord i relativt hög grad, ord som pow, bang, bom etc.

119. Samtala om ...

A. I vilka sammanhang tycker du att det är extra viktigt att tänka på vilka ord du väljer?

Det finns ett talesätt som går ut på att man aldrig får en andra chans att göra ett första intryck. Då man möter en annan människa för första gången bildar denne sig en uppfattning om vem man är och vad man står för. Hur man väljer att visa upp sig bidrar till vilken uppfattning människan man möter får av en.

Språkbruket ingår i det människor bildar sig en uppfattning om. När man t.ex. söker ett arbete behöver man visa upp den del av sig själv, både språkligt och i övrigt, som både är en sann bild av en

själv och den del som man tror att företaget är intresserad av.

forts. **116. Arbeta vidare**

B. Finns det tillfällen då det inte spelar någon roll alls vilka språkliga avgöranden du gör? Förklara hur du resonerar.

När man möter goda vänner och sådana som känner en väl, kan man ha ett friare språkbruk, eftersom man redan visat vem man är för dem. Det är så att vi anpassar vårt språk utifrån så kallade sociolekter och kronolekter. Med det menas att vi har olika språk i olika sociala sammanhang och i olika generationer.

En människa kan behärska flera krono- och sociolekter och växlar skickligt mellan dessa i olika sammanhang för att göra kommunikationen effektiv och utan missförstånd. Att öppna en arbetsplatsintervju med ett "Tjenare för fan!" skulle vara mindre lyckat och gamla mormor skulle nog uppskatta en översättning till "gittade från en fett trist kick off". Antagligen anpassar vi oss och hälsar på arbetsplatsintervjun med ett "Hej, vad trevligt att få komma!" och för gamla mormor berättar vi nog om att vi "gick lite tidigare från den tråkiga företagstillställningen."

Pronomen, nivå 1

121. Vilka ord är personliga pronomen? Stryk under.

Hund	byrå	<u>jag</u>
vars	<u>hon</u>	glad
<u>dem</u>	glatt	flygplan
hej	spela	andra
fem	<u>honon</u>	de
glasögon	<u>mig</u>	under
<u>du</u>	får	<u>oss</u>
flygel	usch	Rosa
sadel	brun	<u>vi</u>
<u>dig</u>	aldrig	<u>henne</u>

122. Stryk under alla pronomen i meningarna och fyll i vilken sorts pronomen det är.

De hade roligt och fnissade som tokar.

3:e person plural, subjektsform

Jag älskar böcker. **1:a person singular, subjektsform.**

Ni borde motionera ofta och läsa mycket.

2:a person plural, subjektsform

Du bör studera mycket. **2:a person singular, subjektsform**

Det var inte alls roligt. **3:e person singular, subjektsform**

Vi åker på semester i morgon. **1:a person plural, subjektsform**

Hen gillar att äta kakor. **3:e person singular**

123 a. Fyll i passande pronomen.

Två par bruna ögon plirade förtjust mot varandra. Kusten var klar. Vad skulle **DE** göra? Fröken var borta och **HON** kunde inte hindra **DEM**. Piff och Puff hette egentligen något helt annat, men **DE** kallades så av sin fröken, som tyckte väldigt mycket om **DEM**. Busfröna påminde **HENNE** om de rara och busiga ekorrarna i tecknade filmer. Piff var **DEN**

som kom på **DET** mesta av allt bus och

HAN följdes tätt av Puff i buset.

– Den här gången kommer fröken inte kunna ta **OSS** viskade Piff till Puff.

– **DU**, kom! Ropade Puff när **HAN** fick syn på en öppen vindsdörr.

– **VI** går in här!

– **JAG** ser **HENNE** inte ropade Piff till Puff.

Puff hade gått vidare in på den mörka vinden på den gamla skolan. Plötsligt såg **HAN** en lucka i taket. **HAN** kunde inte motstå att öppna **DEN**. Den ljusblå himlen öppnade sig för **HONOM**.

– Du! Jalla! Ropade Puff till **HONOM**

innan **HAN** tog ett kliv ut på taket till skolan. En stund senare stod då båda små raringarna med **DE** brunaste och busigaste ögonen på skolans tak och ropade till fröken.

– **DU** kan inte ta oss!

– Rara söta **NI**, skrek fröken med skakande ben, kom ner! **JAG** ger **ER** saft och bullar bara **NI** kommer ner på en gång!

– Ok, skrek **DE** och klev fram till takets slut med var sitt paraply i hand. Då svimmade **HON** och damp i backen med ett stön.

Hoppsan, sa Piff till Puff. **JAG** trodde inte **HON** skulle ta det så hårt. **HON** tycker nog rätt mycket om **OSS**.

123 b. Stryk under alla personliga pronomen i subjekts- och objektsform.

Häromdagen ville ett par kluriga elever ta sig en titt på frökens nyskrivna geografiprov. De gick med smygande steg till hennes klassrum och de letade i skrivbordets översta låda. Den ramlade tyvärr ner på golvet med ett dån och

forts. **123 b.**

busungarna hoppade högt av
förskräckelse.

– Vi måste gitta, sa en av dem.

– Hon kommer upptäcka oss, pep
polaren.

I korridoren hördes frökens steg närma
sig och med sig hade hon Magister
Karlsson. Det hörde man på stegen.

Hennes var nonchalant släpande och
hans mer nervösa. Han frågade henne
om provet i geografi och att han ville ha
en kopia. Hon svarade något som
förvånade honom.

– Det har jag inte gjort ännu. Barnen gav
mig en så härlig sista lektion och visade
att de verkligen kan geografin, så jag
bestämde mig för att vi ska äta glass
istället.

Du får ett gammalt prov istället, sa fröken
till Karlsson.

När de kom in i klassrummet stod
busungarna med händerna i lådan och
tittade upp med skamsna blickar.

– Men rara ni! utropade fröken. Vad jag
tycker om er! Hjälper ni mig att städa! Ni
måste vara världens gulligaste elever!

Fröken Sara Kommenterar:

DET i början av mening.

Märkte du att DET står först i två
meningar? I båda meningarna handlar
det om pronomen i subjektform, men de
är kluriga, för här är de **opersonliga**
pronomen. De kallas också för
platshållare.

De måste stå med för att meningarna ska
fungera. Alltså är de egentligen inte
personliga pronomen, utan en opersonlig
variant.

**124. Sätt in pronomen i texten ovan i
tabellen under subjekts- respektive
objektsform.**

Subjektsform	Objektsform
De	er
den	dem
det	oss
hon	henne
han	honom
vi	mig
ni	
du	

**125. Stryk under talspråksformerna
och ändra till skriftspråk.**

- Jag vill inte alls gå hem till dom (**DEM**)
sa jag, både för mej (**MIG**) själv och till
pappa.

Då sa pappa: Nu får du inte bara tänka på
dej (**DIG**) själv, tänk på mej (**MIG**) också.
Jag vill faktiskt träffa dom (**DEM**). Dom
(**DE**) är i alla fall mina föräldrar.

– Ja (**JAG**) tycker att dom (**DE**) är
mossiga och dessutom håller farmor på
och städar och grejar i mitt rum när hon är
här. Hon har för sej (**SIG**) en massa
knepiga prylar med flaskor som luktar och
dessutom tjuvläser hon i min telefon.

– Ha lite tålamod med dom (**DEM**),
dessutom tror farmor att din telefon är
fjärrkontrollen till TV:n. Det är därför hon
grejar med den.

Pronomen, nivå 2

126. Stryk under alla possessiva pronomen.

jag	Kalle	läser
<u>hans</u>	på	grön
<u>min</u>	tjoho	under
snabbt	fin	<u>er</u>
ska	<u>vår</u>	<u>din</u>
<u>vår</u>	fin	sten
gråter	<u>hennes</u>	<u>era</u>

127. Stryk under alla possessiva pronomen i meningarna.

Förskoleeleven sa: Den är min!

Den rättvisa fröken sa: Nej den är hans.

Deras klasskatt låg på den varma stentrappan och lapade sol.

Jag tycker om vår fröken, sa Olle i 4B.

Hon är inte bara er sa en av knattarna i f-klassen.

Okej sa Olle i 4B, vi delar, hon är vår.

Men katten, den är bara deras, sa Olle till sin kompis Adnan.

Klara sa att hennes jacka hade gått sönder.

Fröken sa att den här jackan är din.

128. Fyll i rätt form av possessivt pronomen

– Nu måste vi vara snälla mot fröken sa Harry till David. **HENNES** nerver tål nog inte ett till bus.

De båda pojkarna fnissade och tänkte på **DERAS** bus med en promenad på skolans tak. Fröken sa att det var **VÅRT** fel att hon svimmade, men jag tycker faktiskt att det var **DITT** fel sa David till Harry.

– Så det var **MITT** fel, säger du! Du var minsann också med på det, sa Harry.

– Vi promenerade båda på taket och i ärlighetens namn är det väl **VÅRT**

gemensamma fel att hon svimmade och slog i huvudet!

129. Fyll i rätt form av reflexivt pronomen

Jag skyndar **MIG** i rulltrappan.

Du tvättar **DIG**

Han tvättar **SIG**

Hon tvättar åt **SITT** barn (*ett barn*)

Han nattar **SINA** barn. (*flera*)

Jag och Sadaf bakade en god kaka till

OSS. (*Jag, Sadaf*)

Du och Nadja sminkade **ER** hemma.

130. Stryk under de pronomen som fungerar som reflexiva pronomen.

Jag lovar att sköta mig, ylade tonåringen från rummet bredvid. Du sköter dig aldrig, gastade den ilska pappan från det rum där han just då dammsög. Han engagerade sig djupt i sin smutsiga matta medan han försökte stänga ute tonåringens förtvivlade och högröstade löften om bot och bättring. Pappan gav upp och gick till tonåringens rum, högröd av ilska i ansiktet. Du och din polare, den här personen, med tatueringar över större delar av kroppen än jag önskar att jag visste och så mycket ringar och skrot i ansiktet att hen inte kan gå genom en metalldetektor utan att nationella insatsstyrkan rycker ut, varför skulle jag tro att ni kan sköta er idag? Tonåringen tittade på sin pappa med troskyldiga ögon och sa: Mamma har lovat oss varsin ny piercing om vi sköter oss i två veckor, så du kan verkligen lita på mig nu. Pappan slet sina hårtestar i förtvivlan och tog ett desperat grepp om sitt skakade förstånd och sjönk ner i soffan.

– Hustru! Vad har du gjort, ylade han med desperation i stämman!

131. Stryk under relativa pronomen i meningarna.

Jag förstår din förklaring, vilken var i världsklass.

Han tillverkade ett underbart lusthus, vilket jag verkligen vill ha.

Hunden älskade hundkorgen, vilken var både skön och grön.

Du sa att jag kan få hunden, vars hjärta redan tillhör mig.

Hundarna, vilka var riktigt busiga, skuttade upp i soffan.

132. Stryk under alla relativa pronomen i texten.

Det var en gång en pojke som hette Merlin och vars bästa vän hette Arthur.

Merlin jobbade och slet som bara den i Arthurs stora hus, vars värmesystem inte alls var speciellt modernt. Merlin, som var en skojsk typ, ville gärna spela Arthur spratt, vilket han gjorde relativt ofta. Det senaste sprattet, som varit ovanligt lyckat, hade blött ner hela Arthur och stora delar av hans vardagsrum, vars möblemang Arthur var väldigt stolt över. Arthurs favoritmöbel var nog den stora trästolen vars snidade rygg i svart trä verkligen dominerade rummet. Merlin bestämde sig en dag för att smyga ner ett igelkottsskinn på sitsen alldeles innan Arthur skulle sätta sig, vilket Arthur blev rosenrasande över. Arthur satte sig på dynan med igelkottsskinn vars taggar obönhörligen borrar sig in i Arthurs rumpa, vilken smärtade något oerhört då Arthur kastade sig ur sin snidade svarta stol, vilken rasade omkull och gick sönder med ett brak. Toppen, tänkte Gwen, som var Arthurs fru, samtidigt som hon log ett deltagande leende mot Arthur.

133. Stryk under pronomen och ange ifall det är reflexivt eller relativt.

Morgana strök sig (**ref**) över håret samtidigt som hon skrek åt draken, vilken (**rel**) flaxade oroligt med vingar. Hotfulla steg, vars (**rel**) eko närmade sig med förfärande hastighet, oroade henne mycket. Plötsligt avtog ljudet, vilket (**rel**) skrämt Morgana, och ekot blev mer avlägset. Hoppet steg och den önskan, vilken (**rel**) hon längtat efter, stegrades igen. Hon kände sig (**ref**) tryggare och tog fram sitt elixir vars (**rel**) enorma krafter skulle ge henne den styrka hon så väl behövde. Hon tog sin drake med sig (**ref**) och gick ut för att vinna sin tron.

Pronomen, nivå 3

134. Stryk under demonstrativa, interrogativa, kvantitativa, reciproka och determinativa pronomenet och ange sort. Den här ska vi ha, sa Felix till pappa i mataffären. **DEMONSTRATIVT**

Vem är det som skriker, frågade konstapel Blom. **INTERROGATIVT**

Flera arbetare strejkade och några gick hem. **KVANTITATIVT**

Vi älskar verkligen varandra. **RECIPROKT**

Vilken stöt då, sa bankrånaren till väskryckaren när de pratade gamla minnen på pensionärshemmet. **INTERROGATIVT**

Detta är inget annat än en nationell katastrof, sa ministern. **DEMONSTRATIVT**

Alla måste sjunga "Let's overcome" så att vi kommer över det här. **KVANTITATIVT**

Vad är det som är fel, undrade den oroliga mamman. **INTERROGATIVA**

Den där förgrymmade ungen, muttrade busschauffören. **DEMONSTRATIVT**

Somliga gick på stadens gator och nynnade, några muttrade. **KVANTITATIVA**

Nu har vi bara varandra kvar. **RECIPROKT**

Jag älskar dem, sa flickan om jeansen. **DETERMINATIVT**

Han köpte den hund som var sötast. **DETERMINATIVT**

Den som skriver bäst kommer med i boken. **DETERMINATIVT**

Han åt något litet på morgonarna. **KVANTITATIVT**

Alfred missade bussen varje morgon trots att han skyndade sig. **KVANTITATIVT**

Att vara eller inte vara? Det är frågan. **DEMONSTRATIVT**

Varför är det så svårt att gå upp när väckarklockan ringer? **INTERROGATIVT**

135 Texten nedan heter "Människans destruktiva effekter på naturen" [...] "Ända sedan tidernas begynnelse har människor utnyttjat och använt naturen runtomkring **dem** som ett sätt att tjäna pengar och roffa åt **sig** mer mark utan att känna den minsta lilla smula av skuld över vad **de** gjort på grund av att **vi** bara vill ha mer och mer. Att **det** drabbar de djuren som bor i naturen tycks inte beröra **vi** som lever i vårt samhälle. **De** som skövlar djurens boplatser bär aldrig någon skuld. Det är aldrig **deras** fel.

Var **man** än tittar i världen så ser **man** hur **vi** hänsynslöst tar livet av livet! **Vi** ursäktar jaktresor till Afrika och åker och slaktar **deras** djur, men **ingen** verkar bry **er** om att det snart inte kommer finnas några exotiska djur kvar. En känd svensk författare åker till exempel ner och skjuter noshörningar och lejon **som** är gamla. Hen påstår att de djuren ändå ska dö och då kan landet tjäna pengar på att avliva **dem** genom att låta **oss** turister åka **dit** och ladda **sina** vapen och trycka av. Hen kanske tycker att **vi** ska rulla ut **våra** pensionärer med **sina** rullatorer på ett fält och låta **de** rika hjälpa till och avsluta **deras** lidande, eller? Är det att bry **oss** om varandra?"

Fröken Sara Kommenterar:

Nedan är exempel på sådant du kan fundera kring och ge respons om.

Skribenten har använt sig av en stor variation av pronomina, t.ex. personliga (både subjekts- och objektsformer), reciproka, reflexiva. För att utveckla texten så att den blir mer resonerande kan eleven även använda sig av interrogativa pronomen.

Det finns exempel på felaktiga former, t.ex. "...beröra vi som lever i vårt samhälle". Här ska det egentligen vara en objektsform, oss. Ett annat exempel är "...men ingen verkar bry er om...". På grund av att eleven växlar till ett direkt tilltal blir det en felaktig subjektsform istället för en objektsform, sig. Det kan vara bra att i responsen uppmärksamma skribenten på detta.

Prepositioner, nivå 1

137. Stryk under prepositionerna.

<u>på</u>	Safira	<u>med</u>
kaviaren	<u>under</u>	datum
gammal	<u>i</u>	jag
heter	vilket	<u>mellan</u>
ledig	grön	elegant
<u>framför</u>	pow	<u>ur</u>
henne	<u>innanför</u>	fotbollens

138. Fyll i rätt preposition: **PÅ** eller **I**.

Saga bor **i** ett hus.

Huset finns **på** andra gatan från centrum.

Saga brukar sitta **i** stolen i trädgården och läsa.

På bordet finns det en mugg med te.

Vid Sagas fötter finns en ogräskorg med ogräs **i**.

Saga drömmer om att vara **i** Japan.

Förra året var Saga **på** Gotland.

Det är många fåglar **i** äppelträdet.

På marken ser Saga de första vårblommorna.

Det hänger tvätt **på** tvättlinan längts bort **i** trädgården.

En fågel flyger förbi och släpper en kvist **på** tvätten och den hamnar rakt **i** fickan på klänningen.

Flickan träffade basebollen så att den flög rakt **in i** publikhavet.

I långa loppet blir det tråkigt att äta hamburgare varje dag.

En ensam tupp satt **på** taket och gol för full hals.

139. Stryk under prepositionerna i meningarna.

Jag gick med Abbe på promenad.

Abbe gick till muren.

Muren ligger vid havet.

Vi gick före åtta.

Vi gick från parkeringen.

Abbe sprang genom Österport.

Svensen fastnade nästan mellan muren och porten.

Han yrade omkring på gräset.

Under parkbänken hittade han något gott.

När klockan var över tio gick vi hem.

140. Förklara vad en preposition är.

Prepositioner är små ord som berättar var man lagt något, hur man hittar till en plats, vart man är på väg osv. De beskriver helt enkelt olika lägen och förhållanden mellan saker, personer och platser. I regel står prepositionerna framför ord ur ordklasserna substantiv eller pronomen.

141. Fyll i de prepositioner som saknas.

Kalle går **i** skolan.

Ali sitter **bredvid** Mouna.

Chokladen ligger **på** bordet.

Vi går **i/på** stan. (dialektalt vad man tycker är rätt)

De vaknar **före** innan alla andra.

Nycklarna låg **bland** alla papper **i** pappersåtervinningen.

Tåget stod **bredvid** stationshuset.

Det kändes som om hela världen var **emot** mig.

Klockan var fem **på** morgonen.

På våren känns allt mycket roligare, men **i** januari är det inget som känns roligt.

142. Beskriv var på världskartan Sverige ligger i förhållande till andra länder och hav. Använd dig av prepositioner.

Sverige ligger **i** Europa.

Östersjön ligger **bredvid** Sveriges östra sida.

Sverige ligger **mellan** Finland och Norge och **ovanför** Danmark.

Prepositioner, nivå 2

144. Stryk under prepositioner i meningarna och ange ifall prepositionerna anger *tid* eller *rum*.

Anna och Hassan satt i skolbänken hela dagen. **RUM**

Efter lektionerna planerade de kvällen.
TID

De bestämde att de inte skulle träffas före balen. **TID**

Det pirrade i magen på dem av spänning inför den stora kvällen. **RUM, TID**

Jag lovar att du ska få åka i en superfin bil till balen sa Hassan **RUM, RUM**
han kom hem till huset vid nio och hämtade henne. **RUM, TID**

De kom till balsalen och dansade under diskokulan som snurrade i taket. **RUM x3**

De kom redan vid halv tio, men kände ändå att de inte fått dansa tillräckligt. **TID**

Efter den underbara kvällen ville de inte gå hem till sina föräldrar. **TID, RUM**

De stod på gräset och tittade på stjärnorna. **RUM x2**

145. Fyll i lämpliga prepositioner.

Torka dig **om** händerna efter att du tvättat dem.

Han skar sig **i** fingret.

Oj, oj, oj nu kurrar det **i** kistan, sa Berra.

Dra inte **i** örhänget! Jag är nypiercad.

Hassan blev sjuk **under** landningen **på** planet från Thailand.

Fy, vad kall du är **om** händerna, sa Saga.

Vi hade tänkt att åka **till** Karibien, men vi hamnade **på** Gotland.

Jag har inte varit sjuk **på** länge, men så fort vi bokade resan **till** Haiti blev jag sjuk.

I flera dagar våndades Saga och önskade att Hassan skulle bli **på** bättringsvägen.

När Saga och Hassan kommit **till** Karibien sa Hassan och Sofia i mun på varandra:
Jag är kär **i** dig!

Stjärnorna gnistrade och de tittade **på** dem och var glada att de fanns **över** dem.

När solen gått i moln **för** gott och reskassan tagit slut började de bli arga **på** varandra.

146. Välj mellan prepositionerna **FÖR** eller **MOT**.

Alverna kämpade **för** sin frihet **mot** mörkets härskare.

De ville vaccinera sig **mot** ondskan och intresserade sig **för** magi i kampen **mot** ondskan.

147. Stryk under prepositionerna. **Vägbeskrivning**

Kör av Gotlandsbåten och ta den högra vägen uppför backen, som heter Gutebacken. Sen tar du höger i den första rondellen och kör, helst på vägen, till en plats som heter Blåhäll. Gotlänningarna blir väldigt griniga om åkarna kör offroad. Blåhäll ligger mellan Tofta och Västerhejde vid havet. Innan du kommer in på området måste du köra genom kontrollstationen och anmäla dig. Sedan lyfter du av hojen från släpvagnen och går under reklamskyltarna, som hänger i de vindpinade tallarna, till starten. När du står på startplatsen har du solen och havet bakom ryggen och den förkrympta tallskogen framför dig. Man får inte köra omkring utan måste stå stilla före starten. Längs vägen finns funktionärer som hjälper dig.

Arbeta vidare (prepositioner, nivå 2)

148. Samtala kring formuleringarna. Är de vanligt förekommande? Hur säger du och dina kamrater? Är de korrekta? Motivera dig.

Båda formerna är formellt korrekta. Man brukar dock tala om att man är i skolan när man tänker på skolan som en byggnad och att man är på skolan när man tänker på skolan som en utbildningsinstitution. Jämför till exempel *Jag arbetar **på** Försäkringskassan.* och *Jag arbetar **i** Försäkringskassanhuset.*

Prepositioner, nivå 3

151. I meningarna finns prepositioner och partikelverb. Stryk under alla prepositioner och ringa in partiklarna.

Han gick bort går.

Han gick bort och spanade på fåglarna.

Hon går in för att hämta babyn.

Hon går in för att klara matchen.

Spöket går över golvet.

Spöket sa att det går över.

152. Välj mellan prepositionerna / och PÅ.

I telefon

På spåret

I tanken (om abstrakta substantivet en tanke) annars "På tanken" om man föreställer sig en fysisk tank.

På Öland

"I Irland", och "På Irland" eftersom Irland både är en ö och en stat. Är man dock petnoga så bör man nog säga "På Irland" och I "Republiken Irland".

I luren

På tråden (om telefonsamtal)

153. Stryk under prepositionerna.

Håll grytan kokande

Grannfrun tänkte över sitt beslut om att göra processen kort med grannens höns och ständigt galande tuppar. Den svarta tuppen stod oftast på marken bredvid tomtgränsen, sträckte på halsen och ur den smärta halsen ljöd hans stolta sång in i allra minsta vrå i husen framför, bakom och bredvid hans hönsburen. Tyvärr för tuppägaren började morgonsången före den tid kommunens myndigheter tillåtit tuppar att börja gala i kvarteret Lugna gatan.

Efter månader av ständigt galande rann sinnet på grannfrun; utomhusköket

arrangerades bredvid tomtgränsen, kockkniven glänste i solljuset, grannfrun hade ett diaboliskt leende på läpparna. Grytan kokade över elden, morötterna slantades, kryddor singlades över hönsbuljongen. Den svarta tuppen svalde och gick med vingliga steg in i hönsburen, där han stannade resten av veckan.

154. Skriv nu egna meningar. I den ena meningen ska prepositionen jobba som partikel och i den andra som preposition.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

A gå under

Han kände att han var på väg att gå under. (partikel)

Han kände att han ville gå under bron. (preposition)

B hoppa på

Men hoppa på erbjudandet, sa Sadaf. (partikel)

Men hoppa på pruttkudden då, sa Sadaf. (preposition)

C står på

Vad står på undrade pappan. (partikel)

Vad står på kartongen undrade pappan. (preposition)

D andas ut

Nu kan vi andas ut sa pappan, när disken var klar. (partikel)

Vi andas ut vattenånga, sa pappan. (preposition)

Arbeta vidare (Prepositioner, nivå 3)

155. När kan det vara viktigt att kunna skilja på prepositioner och partiklar? Ge exempel.

Eftersom partiklar förändrar verbets betydelse är det viktigt att uppfatta om prepositionen arbetar som partikel till verbet, annars riskerar man att missuppfatta informationen.

156. Man förstår bland annat av sammanhanget om det är en preposition eller en partikel. Hitta på ett par egna partikelverb och använd dem i meningar. Jämför dina meningar med en kamrats. Kontrollera ifall ni lyckats göra meningar med verb och tillhörande partiklar? Resonera kring hur era meningar fungerar.

(Följande är förslag på sådant ni kan titta på.)

Ni kan kontrollera era meningar med verb/prepositioner/partiklar genom att lyssna efter var trycket ligger. Partiklar uttalas med betoning, det gör inte prepositioner. Partiklar förändrar verbets betydelse och hör ihop med verbet, det gör inte prepositionerna.

Adverb Nivå 1

157. Stryk under adverb.

lampa	grön	men
<u>snabbt</u>	gardin	<u>fint</u>
<u>sen</u>	<u>effektivt</u>	vit
puh	matta	<u>tidigt</u>
<u>hem</u>	<u>här</u>	oj
spis	<u>strax</u>	<u>överallt</u>
kojan	tjoho	två

158. Stryk under adverb i meningarna.

Saga sprang snabbt.

Hon arbetade effektivt.

Jag är strax klar.

Han hörde ljud överallt.

De gick hem.

Abbe kom bort.

Mamman lagade långsamt mat.

Hunden grävde intensivt.

Saga sprang snabbt söderut.

Gå dit, sa mamma.

Gå nu, påminde pappa.

Saga gick bortåt.

159. Beskriv vad ett adverb är.

Adverb är ord som beskriver verben, t.ex. hur eller när något händer eller görs.

160. Vilken typ av adverb är orden?

Skriv dem i rätt ruta.

Tidsadverb	Rumsadverb	Sättsadverb
nu	hem	ovanligt
sen	bort	mycket
snabbt	hit	flitigt
långsamt		ensam
omedelbar		engagerat
		trött

161. Lägg till den typ av adverb som anges efter meningen.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Ali dansade GRACIÖST (sättsadverb)

Milton läste läxan HEMMA (rumsadverb)

Ghada studerade SENT på kvällen. (tidsadverb)

Alexander skrev SNABBT en bok. (sättsadverb)

Anton läste LÅNGSAMT ut boken. (tidsadverb)

Molly joggade I PARKEN. (rumsadverb)

Said funderade NOGA på hur han skulle lösa problemet. (sättsadverb)
Det var SENT när den trötta mamman äntligen kom i säng. (tidsadverb)

Hunden låg I SIN KOJA och tittade på stjärnorna. (rumsadverb)

163. Stryk under alla adverb i texten.

Den envisa säljaren ringde ofta till sina kunder och erbjöd intensivt sina varor. Ofta fick han snabbt luren slängd i örat av irriterade kunder. Ibland väste kunden raskt något elakt eller trött, innan denne argt slängde på luren. Under en dags hårt arbete blev det sällan några samtal då han fick prata längre än 20 sekunder. Säljaren jobbade hemma och eftersom han var en ganska ensam man tyckte han att det var roligt att få prata med människor. En dag ringde mannen fel och började av misstag prata med Amina. Amina hade länge längtat efter att få prata ordentligt med en trevlig man och få träna svenska språket. De talade länge i telefon och varterfer minuter och timmar gick uppstod ljuv musik och de bestämde att de skulle träffas.

Arbeta vidare

164. Läs texten utan adverb. Hur tycker du att texten förändrades?

När man plockar bort adverb från texten blir den mindre informativ och plattare. Adverb står för en betydande del av det som sätter krydda på en text och upplyser läsaren om när, var och hur något utförs.

Adverb, nivå 2

165. Stryk under adverbena ange om de är tids-, rums-, sätts, grad- eller satsadverb.

Guldmasken hittades här. **RUM**

De kommer nu. **TID**

Saga är inne. **RUM**

Daniel cyklar ute. **RUM**

Han trivs nu. **TID**

Guldmasken glänste mycket. **SÄTT**

Guiden talade väl. **SÄTT**

De åker igen. **TID**

Du dansar igen. **TID**

Moa läser bra. **SÄTT**

Hon läste igår. **TID**

Mormor gräver intensivt. **SÄTT**

Masken lämnades inte in av den som först hittade den. **SATS, TID**

Den var ganska trasig, men ändå värdefull. **GRAD**

Turisten tänkte att han antagligen skulle behålla den. **SATS**

Lömska gravplundrare smög oförsiktigt och ljudligt på fyndplatsen. **SÄTT + RUM**

Den storgväxta blandrashunden morrade och högg snabbt en gravplundrarna. **SÄTT**

Masken låg länge hemma i trygghet och glömska. **TID + RUM + SÄTT**

Arkeologerna blev alldeles överlyckliga över masken. **GRAD**

166. Lägg till den typ av adverb som anges inom parentes efter meningen. (Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Jag vill att du går NU. (**tidsadverb**)

Masken fanns i JORDEN/MARKEN. (**rumsadverb**)

Jag tycker MYCKET om hästen Julia. (**gradadverb**)

Jag älskar ABSOLUT att rida men INTE att spela fotboll. (**två satsadverb**)

Guldmasken var VÄL dold. (**sättsadverb**)

Masken låg i ett djupt hål och hittades SENT (**tidsadverb**) i ett HÅL (**rumsadverb**) efter det som en gång varit en stolpe.

Den hade hängt på en STOLPE (**rumsadverb**) och man hade offrat MYCKET (**sättsadverb**) till guden Oden via masken.

Masken är väldigt värdefull och finns idag på MUSEUM. (**rumsadverb**)

167. Arbeta i små grupper. Förklara hur man gör för att ta reda på om ett ord är ett adjektiv eller ett adverb. Presentera i helklass med exempel vad ni kom fram till.

Adjektivens former ändras när man byter ut substantiven.

Han är fin. De är fina (adjektiv). Adjektiven ändrar form när man ändrar från singular till plural på substantivet (Han/De).

Han skriver fint. De skriver fint (adverb). Adverbet har samma form även om man byter ut substantivet (Han/De).

168. Är de kursiverade orden adjektiv eller adverb? Skriv under orden.
Den vackra masken låg gömd. **ADJEKTIV**

Han hittade den igår, mot alla odds. **TIDSADVERB**

Den hittades i Hellvi. **RUMSADVERB**

De grät lyckligt när de äntligen kunde visa upp den fantastiska masken. **SÄTTSADVERB**

Den romerska masken skiner intensivt i det dolska mörkret. **RUMSADVERB och ADJEKTIV**

forts. **168.**

Den låg ensam i den svarta myllan.

SÄTTSADVERB

Masken hade gjort en lång resa.

ADJEKTIV

Det blev en fantastisk guidning.

ADJEKTIV

Turisterna pepprade intensivt den kunniga guiden med frågor. **SÄTTSADVERB och ADJEKTIV**

169. Gör om huvudsatserna till nekande satser. Placera adverbet "inte" på rätt plats i satsen.

Jag gillar **INTE** hästar.

Hon tycker **INTE** om att rita.

Han cyklar **INTE** mycket på sin nya cykel.

171. En del adverb är komparerbara. Fyll i meningarna med rätt form av adverbena och stryk under verben.

Daniel cyklar snabbt, men Tommy cyklar **snabbare** än Daniel.

Den röda, slitna cykeln med mycket rost är **INTE** ganska ful.

Fotbollen studsade **INTE** bra och landade på en fönsterruta.

170. Gör om bisatserna till nekande satser. Placera adverbet "inte" på rätt plats i satsen.

Mormor rejsar med bilen, när hon **INTE** vill koppla av.

Grannen snickrar på huset som **INTE** är välbyggt.

Grannfrun skriker ibland på gatan, eftersom hon **INTE** är cool.

Eleverna studerar en hel del och de **INTE** vill ha lov.

Hon älskar honom mycket. Han älskar henne **mest** av allt.

Tomten sjunger bra och den andra tomten sjunger mycket **bättre**.

Våra gardiner är fina, men grannens är **finare**.

Arbeta vidare

172. När du kommit så här långt i din träning med adverb har du säkert upptäckt att adverbena är en viktig källa till information i texter. Texten nedan har markerade adverb. Byt ut adverbena så att textens känsla förändras. Kom-ihåg att adverbena berättar om *tid, rum, sätt, grad*. Dessutom finns *satsadverbena*.

Fröken Sara kommenterar: En text kan förändras från att vara skrämmande till att vara hoppfull beroende på hur vi kryddar den med adverb. För att få texten att "hänga ihop" behöver vi göra medvetna val av adverb så att de stämmer överens i fråga om betydelse och valör.

(Texten i exemplet kan förändras på många vis och nedanstående exempel är bara en möjlighet.)

Jag gick **långsamt** längs den snåriga skogsstigen. Det började bli **ljus** och jag sjöng **tyst** för mig själv för att slippa höra hur **muntert** allting lät när vinden blåste. **Ibland** önskade jag att Torsten följt med mig, men han var **förvånansvärt** ointresserad **eftersom** det inte var hans idé från början att göra något. **Märkligt** frustrerande, **eftersom** jag i stort sett **aldrig** ställde upp för honom. Ju **mindre** jag tänkte på det, desto **fortare** insåg jag att vår vänskap **egentligen** var värd någonting. **Redan** imorgon skulle jag ta avstånd **från** allt. Det fick vara nog **ändå**. Jag tittade **nyfiket** på mossan och skyndade på stegen. **Snudd på** framme. **Trots allt** hade jag kommit fram till ett beslut. **Snart** skulle det bli ändring på allt! **Fantastiskt!**

Adverb, nivå 3

174. Stryk under adverb och avgör vilken typ av adverb de är.

Hon vill åka hem nu. **TID**

Hon läser fantastiskt väl. **SÄTT**

Idag var dagen då det skulle hända.
TID

Barnet var enormt gulligt. **SÄTT**

Guiden talade både länge och väl. **TID och SÄTT**

Nu är stunden inne. **TID**

Varför åka bort, när man kan åka hem? **RUM**

Långsamt skriver Saga boken. **SÄTT**

Masken glänste väldigt mycket. **Båda är GRAD**

Snabbt springer Daniel ifatt tjuven.
SÄTT

Jag vill åka hit, men inte dit. **RUM**

Hon öppnade tveksamt dörren. **SÄTT**

Det var en fantastisk tillställning på slottet. **SÄTT**

Att vara hungrig är faktiskt inte bra.
SATS + SATS + SÄTT

Han är oftast glad. **SATS + SÄTT**

175. En del adverb är komparerbara. Fyll i meningarna med rätt form av adverb och stryk under verben.

Daniel cyklar snabbt, men Tommy cyklar **SNABBARE**.

Hon älskar honom mycket. Han älskar henne **MER**.

Tomten sjunger bra och den andra tomten sjunger **BÄTTRE**.

Våra gardiner är fina, men grannens är **FINARE**.

176. Fyll i Var eller vart.

Läraren frågade sig **VART** eleverna gick.

– **VART** går tåget? undrade den luttrade pendlaren, som kunde tänka sig vilket tåg som helst i rätt riktning.

– Jag undrar verkligen **VAR** han är, sa den längtansfulla maken.

– Men han är ju hemma, sa Ali, **VAR** är du?

– **VART** åker ni på semester? undrade Molly.

– **VAR** är ni just nu? Är det en plats ni kan rekommendera?

Molly tog reda på **VART** de rest.

Arbeta vidare

177. En del ord förstärker eller försvagar adjektiv, t.ex. *fett bra!*. Diskutera med en kamrat: Vilka ord som förstärker eller försvagar använder du när du pratar? Vilka använder du när du skriver? Varför kan det vara viktigt att skilja dem åt?
Vilka ord som förstärker och försvagar förändras över tid, ibland går det mycket snabbt. Orden kan också variera i olika delar av Sverige och jag ger därför inga exempel här.

Att vi har en språklig färdighet att skilja på talspråk och skriftspråk är viktigt. När vi skriver behöver vi reflektera över vem som är mottagare för det vi skriver. Informella texter till vänner och bekanta kan absolut innehålla talspråk och

forts. **177. Arbeta vidare**

formuleringar som är begripliga för enbart sändare och mottagare, men när vi kommunicerar med människor utanför vår närmaste krets, behöver vi uttrycka oss så att vi vet att mottagaren kan tolka informationen rätt.

I formella texter är det viktigt att inte använda sig av talspråksformuleringar, vilket skulle ge ett allt för informellt och vardagligt intryck för mottagaren.

När man skriver till en mottagare är språket det som mottagaren har möjlighet att bedöma och ta intryck av, eftersom du inte är där och kan balansera eller förklara det du skrivit. Ord kan: förolämpa, reta upp, stryka medhårs, ge upphov till skratt, vara neutrala, övertyga etc. Försäkra dig om att det du skrivit förmedlar det du önskar, på ett sätt som gör att mottagaren tar emot det väl.

Med en utvecklad språklig färdighet har du makt att påverka andra. Att kunna skilja på tal- och skriftspråk är en del av denna färdighet.

Stavning, nivå 1 och 2

Dubbelteckning

179. Fyll i rätt ord i meningarna.

bal – ball

Fotbollen var så fantastisk, häftig, rent av **BALL**.

Alla köpte nya klänningar och kostymer för att gå på niornas **BAL**.

gratis – grattis

I entrén till skolan stod ett företag och delade ut **GRATIS** chokladkakor.

GRATTIS, sa rektor och lärare till eleverna som gick ut skolan.

skäl – skäll

Det var flera **SKÄL** som låg bakom beslutet att ge barnen glass en onsdag.

När politikern sagt alldeles för många dumheter fick han **SKÄLL** av sin partiledare.

val – vall

Var fjärde år är det **VAL** i Sverige.

Framför vägen hade de byggt en hög **VALL** som skydd mot vägens oväsen.

hal – hall

Det första rum man kom in i var en **HALL** som såg rymlig och nyrenoverad ut.

Ormen var inte alls **HAL** och kladdig utan snarare torr och sval.

kul – kull

Det var verkligen **KUL** att träffas och få skratta tills magen gjorde ont.

Barnen lekte **KULL** och hade verkligen roligt ända till dess en av dem ramlade och skrubgade knät.

E eller Ä

181. Fyll i rätt ord i meningarna.

Sett – sätt

Flickan bråkade som bara den, sparkade och skrek. Till slut sa fröken att hennes **SÄTT** verkligen var under all kritik.

Nu har jag **SETT** nog, sa fröken och sa ifrån på skarpen.

Verk – värk

Jag har en sån fruktansvärd **VÄRK** i huvudet sa mamman när pappan drog fram dammsugaren. Det fanns många vackra **VERK** som konstnärerna skapat.

Enda – ände – ända

Du är den **ENDA** för mig, sa flickan till pojken och blinkade samtidigt till tjejen bakom pojken. Jag har så fantastiskt ont i min **ÄNDA**. Dig vill jag följa till världens **ÄNDE**.

Meta – mäta

Kan inte du **MÄTA** hur långt tygstycke vi måste ha till gardinen? Jag vill gå och **META** abborre nu.

Än – en

Hon har inte kommit **ÄN**. Det kom bara **EN** hundvalp, men den var så söt att alla blev lyckliga ända ner i tårna.

M-ljudet

182. Skriv rätt form av ordet.

en himmel

Solen lyste klart på den blå **HIMLEN** och alla var lyckliga över det vackra vädret.

en sommar

Det var en fantastisk sommar, men det var inte alls lika bra som i **SOMRAS**, då solen lyste varje dag.

en damm

I den vackra trädgården fanns många vackra **DAMMAR** där gulfiskarna simmade runt och plaskade med fenorna.

forts. **182. M-ljudet**

en damm

Mannen tyckte att en **DAMMS** viktigaste uppgift är att skapa lugn och frid hos de som sitter bredvid den.

ett hem

Stugan var enkel och hade röd färg som bleknat, men ändå kände de att stugan var trygg och att det kändes att de var **HEMMA** när de var där.

183. Fyll i rätt antal m.

himmel
himlen
hemma
domare
hamn
hämnas
kamma
kam
som
lemmar
romare
främmande
gammal
ramlade
ramp
samarbeta
pamp
remmare
remsa
amason
amatör
empati
ymnig
ömmande
gamla
trimma
samt

N-ljudet

184. Fyll i rätt antal n.

känna
känt
tunna
noggrant
noggranna
ännu
tindra
tonåring
vän
man
godkänt
bränt
påmint
tunt
inre
vandra
hända
känns
bränna
kunde
använda

NG-ljudet med "ng"

186. Sätt in ord från övning 185 i berättelsen och var noga med att stava dem rätt.

Honungsburkar

Det var en gång en väldigt mäktig **KUNG** som levde i ett land högt upp i norr. Han vilade och sov mest hela dagarna i sin **SÄNG** men ibland ville han mest **HÄNGA** med sitt gäng. Tillsammans dansade de och hade roligt med stadens invånare. Han hade en **UNGE** eller tre, fyra, han visste inte så noga. Dessa tog mest drottningen och nannyn hand om.

Några gånger om året tog han på sina **KÄNGOR** och gick ut i skogen och jagade skogens konung. Den stackars älgen stod tryggt och säkert på en **ÄNG** när vår **KUNG** med berätt mod sköt honom rakt i hjärtat. Efter jakten berättade **KUNGEN** med stolthet för sina **ANHÄNGARE** om älgen.

Med åren hade han blivit ganska **TUNG** och tronen gnisslade när han satte sig. Drottningen var klädd i sin vackraste **KLÄNNING**. Hon gnisslade med tänderna och sa att han haft **FINGRARNÄ** i burken med **HONUNG** allt för ofta.

– NU FÅR DET VARA NOG, sa drottningen och knuffade maken av tronen.

Drottningen tog kronan och spiran och sedan levde de lyckliga i alla sina dagar.

NG-ljudet före bokstaven "k"

188. Sätt in ord från övning 187 i berättelsen och var noga med att stava dem rätt.

En unken plan

Det var en gång en stad på norra halvklotet. Staden var byggd på vatten som nästan alltid **BLÄNKTE** vackert. Vattnet omgav hela staden och för att köra runt krävdes nästan mer än en **TANK** bensin. Avgaserna ringlade, människorna hostade och politikerna Bill och Bull tyckte att de fått en **VINK** om vad väljarna ville. Bill och Bull **TÄNKTE** ut en riktigt bra plan. Vi bygger en tunnel och kanske en bro sa Bill till Bull. Kostar pengar konstaterade både Bill och Bull. Vi går till **BANKEN**, man får ut dem genom ett hål i väggen.

Bankkvinnan sa till Bill: Du är tyvärr **PANK**. Hur gör vi nu? undrade Bill och Bull. Vi får inte låta pengar **SINKA** oss. Vi börjar ta tull sa de båda och **BLINKADE** mot varandra. Bilförarna fick betala för att köra i köer, ingen bro och ingen tunnel. De tyckte planen var rätt **UNKEN**.

NG-ljudet före bokstaven "n"

190. Sätt in ord från övning 189 i berättelsen nedan och var noga med att stava dem rätt.

Fängslande pärla

Det var en gång en mäklare som skulle sälja ett hus. Han tittade och tänkte: Det blir en ren **LÖGN** att kunna sälja detta vrak till hus. Trädgården är mer som en **INHÄGNAD** och garaget är till för en **BARNVAGN** snarare än en bil. Köket har ingen **UGN** och om det kommer **REGN** lär man märka att taket läcker som ett såll. Hmm, kanske kan jag skriva att standarden är **BEGAGNAD** och om jag lägger till att läget är **LUGNT** så borde det gå bra. Hur är det nu man stavar **LUGN**? Alltid dessa gliringar om hur vi mäklare stavar **LUGN/LUGNT**. Hmm, lungor är med -ng och det låter ju lika. Nu vet jag hur jag ska skriva! Huset kommer inte ligga många **DYGN** på sajten Bo-Bäst.

Annons på Bo-Bäst

"Fängslande pärla med **BEGAGNAD** standard. Läget är **LUGNT** och trädgården är fängslande."

NG-ljudet – Lika men olika

191. Fyll i ng, nk eller gn.

En stjärna blänker ensam på himlavalvet.

Den sura gubben blänger på sin son.

Båten kan inte sjunka.

Nu ska vi alla sjunga!

Vi tar och lunkar runt 3 km spåret.

Läget är lugnt sa mäklaren.

Lungorna var helt svarta och såg hemska ut, eftersom hon rökt i flera år.

TV:n fungerar verkligen inte!

Jag vill att det ska funka!

Huset stinker av matos.

Maten har sting.

Ng-ljudet – Blandade ord

192. Fyll i rätt ng-ljud (*ng, nk* eller *gn*).

anhängare
anledning
armering
ballong
barnvagn
betong
blank
bling
blänkte
bänk
blänk
drunkna
dygn
enkel
fungera
funka
förtränga
gratäng
gång
honung
hänga
inhägnad
kartong
kinkar
krångel
kulting
kängor
lasagne
lunka
lugnt
lång
länk
lögn
munk

munkringar
pank
pingvin
planka
punka
regn
ring
rotting
rynka
sankmark
singel
signal
Signe
slang
sprang
sting
stinker
slank
stygn
stång
sångfågel
säng
tankar
tango
terräng
tidning
tung
tänkte
tänker
unge
unken
ugn
vink
vinkar
viking
ynklig

Sje-ljudet med "sj"

194. Välj bland orden i rutan och fyll i luckorna.

Farfar

Det var en gång en farfar som älskade havet så mycket att han ville ut och fiska hela tiden. Farmor blev så arg att hon **sjasade** ut honom ur huset eftersom han luktade så mycket fisk. Farmor var inte alls något **sjåp** men hon hade ett fasligt **sjå** med att städa ut fisklukten ur huset. Till slut fick farfar nog och **sjappade** med ett skepp till sydligare breddgrader. När han väl kom på skeppet tyckte han att det var ganska **sjabbigt** med råttor och damm överallt. Farfar blev faktiskt **sjuk** av allt damm. Han nös och nös och drömde om farmor. Allt gammalt groll var glömt och han mindes bara att hon var en **sjangdobel** kvinna med sitt svarta lockiga hår och mörka bestämda blick. Han längtade hem till farmor och mönstrade av i Rio,

forts. **194. Sje-ljudet med "sj"**

samtidigt som skeppet började **sjunka** efter ett sjöslag. Tur att jag klarade mig, tänkte farfar när han såg skeppet gå under med man och allt, men då blev han **sjanghadjad** av en enögd pirat som tvingade honom att **sjunga** solo på en scen iförd en röd- och vitprickig mössa på sitt huvud och iklädd klänning med volanger. Han såg ut som en maräng. Fy **sjutton!** utbrast farfar och tänkte att han helt kommit över sin längtan efter ansjovis.

Sje-ljudet med "sk"

196. Välj bland orden i rutan och fyll i luckorna.

Ingen skitsak

Det var en gång ett **skepp** på väg ut över de sju haven. Seglatsen skulle inte alls bli **skön**. Havet gungade och kaptenen fick **sköta** navigerandet i **skydd** under ett paraply. Paraplyet var så tunt att det rent av kunde kallas **skirt** och dessutom hade det en liten ljusblå volang. Kaptenen kände att paraplyet var en **skymf** mot hans värdighet och tyckte att en i besättningen var **skyldig** till förolämpningen. Besättningsmannen tyckte att han hade sina **skäl** att förolämpa kaptenen. Kaptenen skulle minsann få igen, tänkte han ilsket. Han förberedde sig, tog sats och tänkte: Nu ska det **ske!** I skydd bakom en **sköld** gömde han sig med en hink fylld med **skit**. Kaptenen vandrade raskt över däckets och vädrade plötsligt en obehaglig lukt. I sista sekund upplevde kaptenen en **skymt** av hopp att hinken skulle missa honom, men däckets var **skevt** med plankor som gick kors och tvärs och han snubblade rakt förbi besättningsmannens skärm. Hämnden är ljuv tänkte besättningsmannen.

Sje-ljudet – Lika men olika

198. Välj rätt ord.

Själ, skäl eller stjal

Mannen hade sina **skäl** att ringa polisen och anmäla grannen.
En tjuv **stjal** saker från andra människor.

Barnets ögon var djupa som brunnar och avslöjade en gammal **själ**.

Själva eller skälva

Vulkanen fick ett utbrott och marken började **skälva**.

Barnen gick **själva** till affären och handlade.

Chiffer eller skiffer

Det var ganska typiskt för landet att ha tak gjorda av **skiffer**.

Kvinnan rynkade pannan och jobbade hårt med att lösa ett komplicerat **chiffer**.

Blandade sje-ord

199. Fyll i rätt sje-ljud (sj, sk, stj, skj, ch, sh, sch).

Sjasa

Sked

Sjok

Skepp

Match

Skevt

Skjöt

Stjäla

Sjunga

Sjå

Champinjon

Ske

forts. **199. Blandade sje-ord**

Stjälk

Sjunka

Sjabbig

Skit

Chock

Sjakal

Stjälpa

Sjangdobel

Skift

Stjärna

Shorts

Sjanghajad

Skina

Skildra

Sjappade

Sjasa

Sky

Skimrade

Sjuda

Skymf

Skyffel

Skjorta

Shoppa

Sjukhusrock

Skjuta

Dusch

Skjul

Skymf

Schampo

Sjåp

Skjutsa

Skyldig

Skygg

Tje-ljudet med "tj"

201. Fyll i luckorna med ett passande tj-ord från övning 200. Du kan behöva böja en del ord.

Inbrott med förhinder

Det var en gång en **TJUV** som flåsande klättrade in genom fönstret på den eleganta villan. Det här med att ständigt bryta sig in i hus börjar kännas **TJATIGT**. Jag har säkert varit inne i fem hus bara idag och ibland blir det ett väldigt **TJAFS** när man blir påkommen, tänkte brottslingen. Folk börjar **TJATTRÄ** som en skock apor och en gång började en man **TJUTA** som besatt rakt i mitt öra. Man kanske skulle kontakta facket. Några arbetsmiljöregler borde det finnas även i min bransch. Dessutom börjar jag bli för **TJOCK** för att klättra in genom fönster, tänk om jag skulle fastna och bli hängande med rumpan utanför. Hur skulle jag kunna **TJÄNA** pengar utan att stjäla från andra? undrande brottslingen. Utanför huset kom plötsligt en **TJUR** med stora spetsiga horn och ställde sig utanför huset. Det stora djuret såg både ilsket och **TJURIG** ut. Hur ska jag nu komma ut funderade brottslingen. Plötsligt sken han upp, högg tag i en väldigt **TJUSIG** röd duk och sprang med höga knän ut ur huset och ställde sig på gräsmattan. Olé!

Tje-ljudet med "k"

203. Fyll i luckorna med ett passande k-ord från övning 202. Du kan behöva böja en del ord.

Den klurige servitören

Det var en gång en mäktig **KEJSARE**. Han styrde över halva världen och hade en guldkrona som satt lite **KÄCKT** på sned. Han var väldigt **KINKIG** med mat och åt bara vissa väl utvalda saker. Hans favoritföda var en liten del av påfågeln, något så äckligt som en bukspotts-**KÖRTEL**. Att äta något så enkelt som **KYCKLING** med ris och currysås var inget för honom. En dag när han satt i matsalen på sitt skepp kunde inte **KÖKSCHEFEN** laga till hans favoriträtt eftersom härskaren infört **KÖPSTOPP**, då han tyckte att det dragit iväg med pengar. En **KYPARE** iförd svarta byxor och vit skjorta kom med darrande knän fram till härskaren och framförde att ingen påfågel fanns. Härskaren svarade med **KYLIG** röst och så hårt sammanpressade **KÄKBEN** att tänderna gnisslade att det fick de se till att ändra på omedelbart. Servitören och rusade ut i köket och nu var goda råd dyra om han inte skulle bli **KÖLHALAD** till döds runt det stora skeppet. Fågel som fågel tänkte han som serverade och tog härskarens favoritdel från den ratade **KYCKLINGEN** och serverade som påfågeln. Puh, det var nära, tänkte servitören. Tur att makt och begåvning inte alltid går hand i hand.

Tje- eller sje-ljud?– Lika men olika

205. Fyll i rätt tje- eller sje-ljud.

Sluta gnissla och kinka nu. Det är inte roligt med gnäll. Åh, vad det ska bli gott med skinka. Den har griljerats i ugnen och ser väldigt god ut.

Jägaren gav sig ut i skogen och tänkte begå mord. Han skulle skjuta en älg. Tåget rusade fram över vidderna och föraren lät visslan tjuta innan tunneln.

Rymdskeppet aktiverade skölden när fienden anlände för att skydda sig mot anfallet. Det var -15 grader Celsius och barnens tår kändes som isglassar när de tog ur dem ur skridskorna. Barnens näsor var röda av kölden.

Tje-ljudet – Blandade ord

206. Fyll i rätt tje-ljud (-tj, -k, -ch).

Körtel
Charter
Tjäna
Kedja
Tjatig
Tjafs
Chips
Kejsare
Tjatträ
Köpstopp
Chans
Köld
Kel
Tjock
Check
Körde
Chock
Tjorva
Körfält
Chef
Keramik
Tjudra
Kikare
Tjugo
Tjusa
Tjuta

forts. **206. Tje-ljudet – Blandade ord**

Kikhålet
Tjuv
Tjänstefel
kinkig
Kyckling
Tjänstefolk
Kypare
Tjäle
Tjänst
Kysk
Käck
Tjära
Käft
Tjänstgöra
Käkben
Kökschef

J-ljudet

207. Fyll i det j-ljud som saknas

jakt
gyllene
jord
göra
jacka
gevär
jade
jobb
jubel
julgris
gel
jungfru
joggare
gäst
genom
gylf
get
gärna
gös (en fisksort)
junior
genast
gälar
gycklare

J-ljudet – Lika men olika

209. Välj rätt ord.

hjärna – gärna

Jag vill **GÄRNA** hjälpa dig men det är svårt när det är så långt emellan oss. Jag ska tänka ut något smart som löser problemet. Nu har jag tänkt så mycket att jag har fått ont i min **HJÄRNA**. Skönt att problemet är löst.

jul – hjul

Granen stod klädd i hörnet och lyste med all den kraft årstiden gav. Äntligen är det **JUL** igen tänkte barnen som stod och tittade på granen med tindrande ögon. Pojken hade länge önskat sig glänsande röd bil med svarta **HJUL** i present.

gäst – jäst

Saras son sprang runt i köket och letade efter **JÄST** pojken var väldigt ivrig att få börja med baket och redan hittat mjöl och socker. Om bara en timme skulle de få en efterlängtd **GÄST** och han ville gärna få bjuda på något han bakat själv.

färga – färja

Han hade länge velat förändra sitt hår från blont till skinande blått. Han beslutade sig för att **FÄRGA** det. Det var lite bråttom att hinna ordna med håret innan en **FÄRJA** till Gotland skulle gå.

gjord – hjord

Hästälskarens lycka var **GJORD** när han äntligen köpt en hel **HJORD** med shetlandsponnyer.

Arbeta med ordbok

Eftersom uppgifterna i detta avsnitt går ut på att du tränar dig i att slå upp ords betydelser i tryckta och digitala ordböcker, så ges inget facit.

SATSLÄRA

Huvudsatser, bisatser och satsschema

214. Stryk under huvudsatserna i följande meningar.

Agenten smög elegant och snabbt på skurken, medan solen gick ner.

Holly älskar sin mamma och familjens golden retriever.

Mannen lagade underbart god mat eftersom han fick så bra hjälp av sin dotter.

Alla skulle gå och lägga sig när klockan blev elva.

Jonas lagade Romans bil så att han skulle slippa ta bussen.

Barnen ville gå ut och leka i snön trots att det var 16 minusgrader ute.

215. Skriv tre huvudsatser.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Hunden är jättehungrig.

Jag älskar sommaren.

Grammatik är roligt.

216. Sätt in satsadverbialen INTE på rätt plats i huvudsatserna. Använd HEFF-regeln om du är osäker.

Jag gillar **INTE** hundar och hästar.

Den långa mannen läser **INTE** en god bok.

De uttråkade flickan spelar **INTE** kort med morfar.

Barnet skriker **INTE** i barnvagnen.

Harald målar **INTE** underbara tavlor till sonen Nisse.

217. Stryk under bisatserna i följande meningar.

Den svarta labradoren sprang med stora svepande rörelser eftersom matte kallade.

Hunden tittade förväntansfullt mot sin matte när hon ledde honom mot banan med hinder för hundar.

Sonen var helt otröstlig eftersom hans mamma sålt hans kanin.

Kaninen bet alla barn i fingrarna om man ville klappa den.

Familjens katt strök sig mot hussens ben för att göra husse extra glad.

En svart labrador ska man ha när man bor på landet.

218. Sätt in satsadverbialen INTE i bisatserna. Använd BIFF-regeln om du är osäker.

Jag gillar hundar och hästar, om de **INTE** hårar.

Den långa mannen läser en bok, eftersom den **INTE** är spännande.

De uttråkade flickan spelar kort med morfar, som **INTE** vinner hela spelet.

Barnet skriker i barnvagnen, när ryggstödet **INTE** är uppe.

Harald målar underbara tavlor till sonen Nisse som **INTE** vill sälja dem.

219. Skriv två meningar med både huvudsatser och bisatser.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Katten var blev rädd när dörren smällde igen.

Tjejerna ville inte göra läxan eftersom de var trötta.

220. Vad har man ett satsschema till?

Satsschemat hjälper dig att se vilken ordning orden kommer i huvudsatser och bisatser.

Satslära: predikat, nivå 1

221. Stryk under predikaten i meningarna.

Markus lekte med Hassan.

Jennifer spelade fotboll och basket.

Alex ritade en blomma.

Daniel cyklar mountainbike.

Saga läser många böcker.

Xander skrattar med Alexander.

Båten glänste i solskenet.

Gottis längtrade efter sin mamma.

Sofia plockar vackra blommor.

Hassan tillverkar smycken.

Adnan hoppar hopprep med stor elegans.

Anna och Karma leker kurragömma i skogen.

223. Det kan finnas flera predikat i en sats. Stryk under predikaten.

Familjen Havström reste med båten till ön och roade sig på överfarten.

Eric och Wiktor surfade på vågorna och torkade sig med de blå baddukarna.

Anna och Elsa spelade tennis med stor entusiasm och torkade svetten ur pannorna.

Wiktor och Calle lagade mat som alla sedan ät av.

Calle snickrade verandagolvet och målade alla plankorna.

Anna sniffade på saften och la i citron.

Elsa läste alla Paxböckerna och älskade dem.

Familjen bodde i en husvagn på

Stenkusten och badade varje dag.

Med sorg i hjärtat åkte de med båten till fastlandet och längtrade till nästa sommar.

224. Fyll i ett predikat i meningarna nedan.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Adam **spelade** fotboll med Kalle.

Beatrice **målar** med pensel och staffli.

Cia **älskar** sin hund Karro.

Daniel och Micke **dök** med tuber, cyklop och våtdräkt.

Mamma och pappa **pratar** med varandra och **leker** med barnen.

Moa och Mira **busar** på leklandet och sedan **badar** de i poolen.

225. Stryk under subjekten.

Hunden låg i korgen.

Mormor gör glass.

Snön faller utomhus.

Hunden springer snabbt.

Elden brann med stora flammor.

Mannen blev lycklig av springturen.

Rosbusken hade många blommor

Mattan ligger på golvet.

Jamal skriver uppsats.

Gustav gungade högt på gungstolen.

Bordet är vackert.

226. Det kan finnas flera subjekt i en sats. Stryk under subjekten i satserna.

Anton och Adnan studerade mycket.

Barnbarnet och dottern väntar.

Garaget och grannhuset brann ner till grunden.

Plogbilen och sandbilen körde på vägen.

Katten och råttan sprang på golvet.

Slottet och vindbryggan är från medeltiden.

Klasse och svärsonen byggde en öppen spis tillsammans.

Bilen och husvagnen rullade längs kustvägen.

228. Fyll i ett subjekt i meningarna nedan.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Daniel åkte skidor på fjället.

Moa och **Mira** lekte på klätterställningen.

Pappan lagade mat och diskade efter maten.

Hunden kissade på telefonstolpen och krafsade med baktassarna.

Snö singlar ner från himlen och hustaken blev vita och lyste i kylan.

Huset hukade sig vid foten av berget och den röda panelen lyste i solen och rök steg ur skorstenen.

Motorcykeln åkte enormt fort på den asfalterade vägen och vinden ven kring föraren.

229. Stryk under subjekten och ringa in predikaren i texten

Hunden **viftade** energiskt på den yviga svansen. Hundens matte **tittade** beslutsamt på sin älskade, busiga och hopplösa hund. Svansen **viftade** över det överfyllda bordet. En tekopp med fat **for** med ett hög kras i golvet. Åh nej, inte igen **stönade** matte Malin. Värdinnan **tittade** bestämt på den nervösa Malin. Hunden **märkte** förändringen och **sänkte** svansen. Svansen **kröp** sakta in mellan bakbenen. Malin **ville** också **sticka** svansen mellan benen. Snabbt **började** Malin **samla** ihop de eländiga skärvorna efter tekoppen. Värdinnan **harklade** sig långsamt men bestämt. – Tekoppen **fick** jag från min svärmor.

Malin **sänkte** blicken och **rodnade** som en soluppgång. Plötsligt **sa** värdinnan att svärmor **varit** en riktig elak tant.

– **Äter** vovven köttben?

Tekoppen **hade varit** en nagel i ögat på värdinnan sedan hon fått den. Hennes make **hade gillat** tekoppen, som hans mamma **givit** dem. Äntligen **var** den borta!

230. Sätt in meningarna i satsschemat.

fundament	verb (finit)	subjekt	sats- adverbial	verb 2 (infinit)	objekt/ predikativ	adverbial
Kalle och Oskar	skulle			spela.		
Petra	ville			promenera.		
Hunden	vill			springa.		
Lyktstolpen	måste			lysa.		
Xander	ville			läsa.		
Lukas	borde			skämmas.		
De lekfulla skejtarna	ville			skejta.		
Kalvarna	har			lekt.		

231. Kombinera ord ur rutan till meningar och sätt in i satsschemat. Alla utom två meningar har både verb 1 och verb 2.

fundament	verb (finit)	subjekt	satsadverbial	verb 2 (infinit)	objekt/ predikati	adverbial
Författaren	har			skrivit.		
Valpen	fick			äta.		
Sara	ska			läsa.		
Sverige	har			segrat.		
Mannen	vill			glufsa.		
Eleverna	måste			studera.		
Fotbollsspelarna	spelar.					
Tränaren	tränade.					
Huset	måste			målas.		
Katten	borde			badas.		
Mormor	skulle			snickra.		

232. Vilket verb är huvudverb och vilket verb är hjälpverb?

(Huvudverben är inringade och hjälpverben är understrukna.)

Det gamla huset hade **sett** skruvtigt ut länge.

Hunden har **fått** ett nytt täcke.

Hundens täcke hade **varit** rött från början.

Klara måste **studera** mycket mer än vad hon gör idag.

Böckerna skulle **läsas** från pärm till pärm.

Rektor vill **bjuda** alla på kakor men ekonomin tillåter inte det.

Barnet får **gegga** med den enormt geggiga och fantastiska leran utanför huset.

Pappan behöver **städa** deras gemensamma hus med stor iver och glädje innan mamman kommer hem.

Det lilla smutsiga och lyckliga barnet fick **dricka** varm choklad vid bordet.

Satslära: adverbial, nivå 1

234. Stryk under rumsadverbialen i meningarna.

Rektorn arbetade i London.

Flickan sov på soffan.

Hunden åt mat i köket.

Älgen gick runt i trädgården.

De dansade i balsalen.

De spelade fotboll i en arena.

Den fackliga ledaren bad om förlåtelse i tidningen.

Klara reparerade sin älskade motorcykel i garaget.

Hunden som alltid på husses huvudkudde.

Det var ganska trångt i bilen när alla kompisar skulle ha skjuts.

Pappan glömde plånboken på biltaket.

235. Stryk under tidsadverbialen.

Rektorn åkte till London klockan åtta.

Hunden fick mat första av alla.

Barnen kom hem för sent.

Mannen lagade mat sent på eftermiddagen.

Brandmannen hälsade på bland barnen vid lunch.

Svärmodern tittade ilsket på sin sons hustru under middagen.

Kungen snubblade på en mattkant när han gick in på festen.

Jag går alltid upp ur sängen för tidigt.

Bussen var tre minuter försenad.

Det snöade jättemycket i morse.

Det började skymma fram mot kvällen.

236. Stryk under sättadverbialen.

Kvinnan lämnade elegant ett brev.

Den vältränade pojken sprang långsamt.

Kaninen grävde energiskt för att komma ut.

Den vackra hunden hoppade högt över hindren.

Granarna vajade långsamt i vinden.

Den mörkblå bilen åkte långsamt längs strandvägen.

Den lyckliga pojken åkte snabbt hem till sin flickvän.

Kopiatorn fungerade mycket dåligt.

237. Stryk under alla adverbial du hittar i meningarna. Markera vilken typ av adverbial de är.

Flickan körde snabbt (sättsadvi) på motorvägen (rumsadvi) klockan fyra på morgonen (tidsadvi).

Eleven skrev långsamt (sättsadvi) provet under hela eftermiddagen (tidsadvi).

Hunden kissade njutningsfullt (sättsadvi) på lyktstolpen (rumsadvi) i den tidiga morgontimmen (tidsadvi).

Den gamla datorn startade tvexamt (sättsadvi) på morgonen (tidsadvi) i klassrummet (rumsadvi).

Fontänens bronsroda sprutade effektivt (sättsadvi) vatten under lunchen (tidsadvi).

Envist (sättsadvi) tränade flickan vidare med cello på musikskolan (rumsadvi).

Sent på kvällen (tidsadvi) i månens sken (rumsadvi) åkte en pojke och en flicka skidor.

238. Fyll i passande adverbial i följande meningar.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Klasskompisarna gjorde en
övertaskningsfest till Mia i en
FESTLOKAL.

Ett par kompisar busade och fyllde
SNABBT vattenballonger.

Mias mamma försökte **IRRITERAT** reda
ut situationen.

Enorma mängder vatten rann på
DANSGOLVET.

Mias mamma frågade **RASKT** pojken om
det där verkligen var en bra ide.

En mamma tvingade alla barnen att vara
med och städa **NÄR FESTEN VAR
SLUT**.

En flicka försökte smita från städningen
EFTER FESTEN.

Hon stod i **KÖKET** och låtsasringde sin
pappa.

SEDAN kom hon på att det kändes bra att
hjälpa till med städningen.

Golvet blev **SNABBT** skurat eftersom
många upptäckte att det var roligt att
skura.

Huvudpersonen för festen tackade
LYCKLIGT arrangörerna för kvällen.

Arrangörerna hade arbetat **HELA
VECKAN** med att få ihop all planering.

Fröken berättade **ENGAGERAT** hur stolt
hon var över klassen.

Mia stod längst fram **I KLASSRUMMET**
och tackade alla som varit med.

Mia bjöd hela klassen på tårta **SAMMA
DAG SOM HON FLYTTADE**.

239. Sätt in meningarna i satsschemat så att subjekt, predikat och adverbial hamnar på rätt plats

fundament	verb 1 (finit)	subjekt	sats- adverbial	verb 2 (infinit)	objekt/ predikativ	adverbial
Ali	skrev				en uppsats	på kvällen.
Eleven	fuskade					elegant
Sångerskan	spelade				gitarr	dåligt.
Hästarna	rymde					i skogen.
Leah och Moa	bakade				lussekatter	i köket.
Snabbt	hoppade	Moa			hopprep	på skolgården.
I skolan	rättade	Johnny			uppsatser.	
På kvällen	dansade	Alida och Jon				kärleksfullt.
Tryggt	fällde	Tony			trädet	i skogen.

241. Stryk under satsadverbialen.

Fröken Fina sa att hon kanske skulle gå på konferensen.

Det är väl ingen fara med det där?

Jag kommer troligen hem till Stockholm i år.

Han är säkert villig att göra jobbet.

Artister vill naturligtvis ha en rejäl scen med fin bakgrund.

De anställda vill tydligt ha betalt varje månad sa chefen olyckligt.

Jag vill inte gå och lägga mig sa barnet.

Jag ger aldrig mat till fåglarna.

242. Sätt in meningarna i satsschemat så att subjekt, predikat och adverbial hamnar på rätt plats.

fundament	verb (finit)	subjekt	satsadverbial	verb 2 (infinit)	objekt/ predikativ	adverbial
Karl	dansade					på bordet.
På kvällen	målade	Saga				intensivt.
Damen seglade						tryggt och säkert på de sju haven under ett år.
Den skäggige magistern	skejtade					grymt säkert på rasten.
Mest hela tiden	huserade	vaktis				i källaren.
Han	maskade					så ofta han kunde.
Ibland	ville	han	inte.			
På gymmet	tränade	tjejerna				hårt.

243. Ta ut adverbialen i texten.

Markera ifall de är tids-, sätts-, rums- eller satsadverbial.

Den unge mannen klev **motvilligt** (SÄTTSADVERBIAL) in **på sin arbetsplats** (RUMSADVERBIAL). Han kände sig **genast** (TIDSADVERBIAL) trött. Han kände **inte** (SATSADVERBIAL) någon frihet på hamburgerrestaurangen. Kläderna bar han **ofrivilligt** (SÄTTSADVERBIAL). Det fula hårnätet kliade **irriterande** (SÄTTSADVERBIAL) **bakom öronen** (RUMSADVERBIAL) och matångorna luktade **obehagligt** (SÄTTSADVERBIAL). Hårnät, förresten! Det var **ju** (SATSADVERBIAL) för sjutton **inte** (SATSADVERBIAL) en femstjärnig restaurang. Den unge mannen betraktade **ilsket** (SÄTTSADVERBIAL) hårnät som

en galenskap! Dessutom började man **tidigt på morgnarna** (TIDSADVERBIAL). En galenskap! Pengar tjänade han **knappt** (SÄTTSADVERBIAL). Nej, imorgon skulle han **NOG** (SATSADVERBIAL) strunta i att kliva ur sängen!

244. Fyll i passande adverbial i texten.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Pojken gick in i **affären**. (RUM) Det fanns så fina tvålar han ville köpa på **parfymavdelningen** (RUM), men han hade **inte** (SATS) råd. Det var nog en bra idé att börja spara veckopengen redan **idag** (TID), tänkte han **sorgset** (SÄTTS).

Satslära: Direkt och indirekt objekt, nivå 1

246. Stryk under direkt objekt i satserna.

Snickaren slog i spikarna.

Pappan vaggade barnet.

Mamman körde bilen.

Eleven skrev en uppsats.

Molly bakar bullar.

Farmor stickade en tröja.

Rektorn skakade hand med alla sina lärare.

Mormor borstade håret åt barnbarnet.

Kalle plockade apelsiner i Spanien.

Fröken stoppade tjuven i korridoren.

247. Stryk under indirekt objekt i satserna.

Läkaren gav medicin till patienten.

Hampus skrev en fantastisk uppsats till sin pappa.

Skolsyster gav en vaccination till den pigga flickan.

Frisören färgade håret åt sin kund.

Tvätteriet behandlade den smutsiga skjortan åt kunden.

Snickaren byggde ett hus åt familjen.

Väveriet gjorde en färgrik matta till kommunens entré.

Pappan lagade smakrik mat åt hela sin livfulla familj.

Författaren skrev en bok till eftervärlden.

Sönerna gav sin pappa en stor chokladask.

248. Stryk under direkt objekt och indirekt objekt. Skriv DO under de direkta objekten och IO under de indirekta objekten.

Mia gav en läsk(DO) till mamma(IO).

Kvinnan gav ett gott köttben(DO) till hunden(IO).

Hunden apporterade en död fågel(DO) till sin ägare(IO).

Det stora bilmärkesföretaget skänkte en bil(DO) till familjen(IO).

Tryckeriet tryckte en stor upplaga(DO) åt den stora banken(IO).

Barnen bakade sandkakor(DO) åt alla de snälla fröknarna(IO).

Vaktmästaren struntade i att laga skolbänkarna(DO) åt barnen(IO).

Expediten skickade ner varor(DO) längs bandet åt kunden(IO).

Kalle och Rasmus kastade snöbollar (DO) på alla bilarna(IO) som åkte förbi.

Fågeln kastade fågelfrön(DO) på katten(IO) under fågelbordet.

Hunden stal en smaskig köttpaj(DO) till sina valpar(IO).

Havet erbjöd näring(DO) till alla fiskar och räkor(IO).

Den arga flickan gav trädstammen(IO) en välriktad spark(DO).

Till alla rara elever (IO) gav läraren en fantastisk läsläxa (DO).

Isbjörnen fångade en fisk(DO) åt sin bästa kompis(IO).

249. Fyll i passande direkta och indirekta objekt i meningarna.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Kvinnan gav **ett ben** till **hunden** som satt bunden utanför affären.

Eleverna samlade ihop **pengar** för att köpa **en sommarpresent** till **sin lärare**.

Den gamle mannen hade köpt **en surfplatta** åt **sin fru**.

250. Stryk under direkt objekt och indirekt objekt i texterna. Markera DO för direkt objekt och IO för indirekt objekt.

Text 1

"BJÄRAN LIGGER DÖD PÅ GOLVET. Men i mörkret inne på den gamla Strandrestaurangen hörs ett rasslande läte (DO). Viggo och Alrik ser upp på häxruskorna (DO) som hänger i taket. De har börjat röra sig, gungar fram och tillbaka och skallrar hotfullt. Steg* hörs i trappan. Estrid griper hårt om sin stav (DO). Svarthäxan är här! viskar hon. Iris blir synlig i dörröppningen. DU! ropar Alrik och innan någon kan hindra honom kastar han sig över henne (DO)."

Fröken Sara kommenterar: I meningen "Steg hörs i trappan." är ordet STEG subjekt. Detta är en passiv sats utan agent, men det direkta objektet är ändå subjekt i satsen.

Text 2

Eleverna talade och drömde om en lottovinst(DO). Kalle sa att han skulle köpa en bil(DO) åt sin mamma(IO). Erica ville köpa en egen häst(DO). Ghada ville ge en jättestor godispåse och en ny bok(DO) till sin bästis(IO). Bland barnen fanns många drömmar(DO). Alex tittade ut genom fönstret och sa sedan att han ville köpa mat(DO) till alla barn som svälter i krig(IO). Klassen sa då gemensamt: vi köper mat och leksaker(DO) till barn i krigsdrabbade länder(IO).

251. Repetera. Vad är skillnaden på direkta och indirekta objekt?

Det direkta objektet är en person eller en sak som påverkas direkt av handlingen i satsen. Det indirekta objektet är den eller det som drabbas av eller gynnas av det som händer i satsen.

Satslära: Direkt och indirekt objekt, nivå 2

252. I rutan hittar du olika direkta och indirekta objekt. Fyll i dem där de passar i satsschemat och skriv om det är ett direkt objekt (DO) eller ett indirekt objekt (IO).

fundament	verb 1 (finit)	subjekt	satsadverbial	verb 2 (infinit)	objekt/predikativ	adverbial
Offret	gav				sitt liv (DO) till greven. (IO)	
Motorcykeln	utstötte				ett vrål. (DO)	
Hunden	åt				en kanariefågel. (DO)	
Fågeln	bjöd				fågelfrön (DO) till sina ungar. (IO)	
Ät maffian (IO)	tvättade	mannen			pengar. (DO)	
Banditen	sjöng		nästan		en aria (DO) för fängelse-direktören. (IO)	
På den vackra stigen	gav	Tilda			en ring (DO) till Albin. (IO)	
Till hustrun (IO)	lagade	Omid			lunch	alldeles för sent.

253. Sätt in meningarna i satsschemat.

fundament	verb 1 (finit)	subjekt	satsadverbial	verb 2 (infinit)	objekt/predikativ	adverbial
Jag	ger				pengar till Operation Smile.	
Isabelle	bakade				en muffins till fröken.	
Kalle	säger		inte		fula ord till mamma.	
Lukas	stickar				en mössa till pappa.	
Hunden	tuggar				på brevbärarens ben.	
Brevbäraren	kastar	tidningsbudet			en chokladkaka till hunden.	
Tidigt på morgonen	lämnar	barnen			tidningen till Klasse och Marie.	
I klassrummet	tränade	Dara och Hassan			glosor.	
Sent på kvällen	sprang				en underbar joggingtur.	

254. I satsschemat hittar du tre meningar som har fått en konstig betydelse på grund av vad som står i fundamentet. Skriv om meningarna så att det blir en mer logisk betydelse.

fundament	verb 1 (finit)	subjekt	satsad- verbial	verb 2 (infinit)	objekt/predikativ	adverbial
Läxan	gjorde	mamman			åt sonen	varje vecka
Mamman	gjorde				läxan åt sonen	varje vecka.
Beröm	gav	läraren			föräldrarna	på mötet
Läraren	gav				föräldrarna beröm	på mötet.
Offrets röda blod	drack	mördaren				
Mördaren	drack				offrets röda blod.	

255. Skriv om texten så att meningsbyggnaden blir mer varierad. Markera vad du sätter i fundamentet (s = subjekt, o = objekt, a = adverbial).

Viktoria (**s**) går till skolan tidigt på morgnarna. Varje dag (**advl**) tar Viktoria med skolväskan och ett äpple. Trista och nyttiga äpplen (**o**) äter Viktoria ofta. Igår (**advl**) gav Viktoria ett vackert rött äpple till Sofia. Viktoria (**s**) vill ge alla barn pannkakor i matsalen. Frasiga pannkakor (**o**) tycker Viktoria om. Glass och frasiga pannkakor (**o**) vill Viktoria servera varje dag till alla barn. Viktoria (**s**) vill ge de nyttiga äpplena till behövande.

Satslära: bestämmningar och språklig variation

256. Lägg till bestämmningar av subjekten i satserna så att det blir en mer färggrann beskrivning.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Den genomsnälla Kalle gav en ros till Bella.

Vår pigga och genomsnälla mormor bakade bullar till barnbarnen.

Den ständigt arga grannen skrev efter hunden.

Den djupt olyckliga hunden ylade efter flickan.

Den erfarne kommissarie Sjöberg gav mannen en blick.

257. Lägg till bestämmningar av objekten i satserna.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Kalle gav en vacker kärleksröd ros till den vänliga och viljestarka Bella.

Mormor bakade fantastiska bullar till de enormt busiga barnbarnen.

Grannen skrek efter den olyckliga hunden.

Hunden ylade efter den snälla och kärleksfulla flickan.

Kommissarie Sjöström gav den olycklige och rädda mannen en genomträngande blick.

258. Skriv om satsen med hjälp av bestämmningar så att den först blir otäck och ödesmättad och sedan så att den blir lycklig och rosenskimrande.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Den kyliga och beräknande Viktoria tog Daniels vita och iskalla hand.

Den lyckliga och jämlika Viktoria tog Daniels varma och trygga hand.

Den enögde Krille med lukt av motorolja och svett gav sin före detta älskade hustru ett sönderrivet kuvert.

Den genomsnälle Krille med hustruns namn tatuerat på bröstet gav sin älskade sambo ett rosaglittrande kuvert.

259. Sätt först in meningen i satsschemat. Gör sedan om den så att någon annan satsdel står i fundamentet.

	fundament	verb 1 (finit)	subjekt	satsadverbial	verb 2 (infinit)	objekt/ predikativ	adverbial
1	Den finurliga pojken	lekte				med katten	i parken.
	I parken	lekte	den finurliga			med katten.	
2	Solen	hade		inte	lyst	på farmodern	under middagen
	På farmodern	hade	solen	inte	lyst		under middagen
3	Den tappra kommissarien	förhörde				den misstänkte	effektivt.
	Effektivt	förhörde	den tappra kommissar			den misstänkte.	
4	Det gistna trädet	lutade					hotfullt över cykelvägen.
	Hotfullt	lutade	det gistna trädet				över cykelvägen.

260. Berättelsen om Ayesha och Kalle innehåller inga beskrivningar av vare sig substantiv eller verb. Bestäm dig för vilken typ av text du vill skriva och anpassa därefter dina bestämmningar efter det. Variera gärna meningsbyggnaden genom att placera olika satsdelar i fundamentet. [...]

Det var torsdag morgon. Solen lyste på himlen. Kalle gick till skolan. I skolan träffade han Ayesha. Han sa hej till Ayesha och gick vidare till lektion. På lektionen tänkte han på Ayesha. Hur skulle han göra? Han

tänkte på olika alternativ. Lektionen blev klar. Kalle gick fram till Ayesha och pratade med henne. Ayesha tittade på Kalle. Kalle tittade på Ayesha. De gick där ifrån.

Texten med High definition.

Nedanstående text är ett förslag på hur man kan göra, det finns oändligt många fler lösningar. OBS! Nedanstående förslag innehåller både attribut och adverbial. Attributen är understrukna, medan adverbialen är fetmarkerade.

Det var en löftesrik torsdag morgon. Solen lyste på den klarblå himlen. Den nervösa men modige Kalle gick **förhoppningsfullt** till skolan med världshistoriens fulaste arkitektur. I den grå betongskolan skolan träffade han Ayesha med ögon som djupa brunnar och ett leende som antagligen ensamt var ansvarigt för klimatuppvärmningen. Han sa **blygt** hej till den ouppnåeliga Ayesha och gick vidare till en meningslös lektion. Under den alltför långa lektionen tänkte han på den underbara Ayesha. Hur skulle han göra? Han tänkte på olika mer eller mindre otänkbara alternativ. Lektionen av tristess och meningslöshet blev **till sist** klar. Kalle gick **stadigt och med styrka** fram till Ayesha och pratade **från djupet av sitt hjärta** med henne. Ayesha tittade **med stor förvåning** på Kalle. **Med ett uttryck som en förkrossad hundvalp** tittade den modstulne Kalle på Ayesha. De gick **med blixstens hastighet** därifrån.

Satslära: Predikativ, nivå 1

263. Stryk under predikativen i satserna.

Amelie verkade rolig.

Inge heter Anderson.

Hundvalpen var dyr.

De olika grupperna kallas A-grupper.

Den roligaste läxan blir klar i morgon.

Romeo var olycklig hela sommaren.

264. Fyll i ett predikativ i satsen.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Flickorna i skolan var **superstarka**.

De hårdast arbetande politikerna är **idealister**.

Ofta anses jag **engagerad**.

Igår kallades jag **rättfram** på konferensen.

Du förefaller vara **ärlig**.

Det tycktes **osannolikt**.

Vlad Tepes kallades ofta **påspetsaren**.

Den unga mannen sa att det inte kändes **bra**.

Byxorna var **trasiga** så han surt.

Varför är det fortfarande så att de som gillar att sporta kallas **sportfånar**?

Kanske blir han **lycklig** i sitt nya hus.

Filmen om de hitintills okända indianstammarna verkade **fantastisk**.

265. Vilka tips skulle du ge en kamrat som ska lära sig hitta predikativ?

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

För att lättast hitta predikativen är det bra att lära sig de så kallade "köttbulle-verbena" utantill (verka vara heta, blir kalla).

Man bör också läsa meningen utan det ord man misstänker är ett predikativ. Ett predikativ gör meningen fullständig och fyller ut efter verbet. Om meningen blir obegriplig och ofullständig, är det ett tecken på att ordet är ett predikativ.

Satslära: Predikativ, nivå 2

266. Stryk under predikativet.

Adam i grannklassen blev arg i klassrummet varje dag.

Farfar Bernt är inte snål på fredagarna.

Caesar var kejsare i Rom för väldigt länge sedan.

Davinder valdes till årets mamma i föräldraföreningen.

Elmir kallades alltid för busfrö på släktkalasen.

Frida verkade lycklig för första gången i hennes liv.

Gurnit anses begåvad i skolan.

Helena verkar engagerad varje lektion, varje skoldag.

267. Sätt in meningarna i satsschemat.

fundament	verb 1 (finit)	subjekt	sats- adverb -t	verb 2 (infinit)	objekt/predikativ	adverbial
Adam	är				en raring	nästan jämt.
Fröken	åt				Polly och Ahlgrens bilar	på lunchen.
Eleverna	kallade				fröken godisgris.	
Den stora mörka skogen	anses				otäckast	i hela Sverige.
Branden	blev				anlagd.	
Alla	verkar				misstänkta.	
Det	blev		inte		roligt	på festen.
Katarina	är		inte		glad.	

268. Stryk under predikativet och ange ifall de är subjektivt eller objektivt predikativ.

Hundarna valde bestämt (SP) telefonstolpen till kissplats.

Skejtarna var närvarande (SP) i varje sekund när de åkte.

Skoleleverna kallade rektorn "Kungen av kunskap". (OP).

Köttbullarna blev kalla (SP).

Satslära: Bisatser, nivå 1

270. Stryk under bisatserna.

Jag älskar katter, eftersom de är så fluffiga och gosiga.

Khaled, som är smartast i klassen, kom ändå för sent till lektionen.

Vi blir lediga igen, när sommarlovet börjar.

Hon valde att sluta på sitt älskade jobb, eftersom det var för stressigt.

Den underbara svarta labradoren hoppade på sin ägare, trots att han egentligen visste bättre.

En kung, som var väldigt elak och girig, försökte få ännu mer skatt från sina undersåtar.

Dottern gör läxan om hon får veckopeng.

Familjen blir lycklig om vardagslivet blir bättre.

Jag blir gladare om jag blir rik.

271. Fyll på huvudsatserna med bisatser med hjälp av bisatsinledarna i rutan.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Livet är ganska bra **trots att** det är ganska stressigt.

Den fina blomman var finast **innan** hösten kom.

Den fantastiska politikern var mycket omtyckt **eftersom** han vann valet.

Jag vill åka **när** Italien är som vackrast.

Rektorn, **som** var mycket engagerad, talade högljutt inför publiken.

Han sa att jag skulle bli belönad **om** jag motionerade mer.

272. Placera bisatsen i längst fram i satsen.

Eftersom hunden nafsade den i hälarna bockade hästen och kastade av ryttaren.

Eftersom den var kissnödig lyfte den bruna hunden på benet mot telefonstolpen.

När stormen bedarrat låg sjön tyst vid den mörka skogen.

För att tjäna mer pengar sålde han sin arma själ till djävulen.

Om du ställer dit en till bok ramlar bokhyllan ner från väggen.

När det var dags för ett slutgiltigt farväl ledde en svart häst foljet in till staden.

Trots att de sedan länge tappat hoppet lyste solen på de bleka, törstande spillrorna till människor.

När hon var ledig från sitt rätt trista jobb målade den händiga och starka kvinnan sitt hus.

När fienden anföll skyddade en bastant och grå mur staden.

273. Markera först bisatserna och för sen in bisatserna i bisatsschemat.

Mannen knölade och bråkade med brickbordet i stolsryggen, medan stolsgrannen nästan blev galen.

Mannen hängde med bister min upp jackan som han slängt på golvet tidigare.

Snabbt och hetsigt lagade rörmokaren läckan för att rädda huset.

Föräldrarna tog snabbt ut det skrikande barnet innan medpassagerarna fick hörselskador.

Ilskan blossade upp som ett tomtebloss hos författaren när föräldrarna inte uppfostrade sitt skrikande odjur.

Boken skulle aldrig bli klar om hon inte fick skriva ifred.

Bisatsinledare	Subjekt	Satsadverbial	Verb 1 (finit)	Verb 2 (infinit)	Objekt/predikativ	Adverbial
medan	stolsgrannen	nästan	blev		galen.	
som	han			slängt		på golvet tidigare.
för att				rädda	huset.	
innan	med- passagerarna	fick			hörselskador.	
när	föräldrarna	inte	uppfostrade		sitt skrikande odjur.	

Språkliga svårigheter

Språkliga svårigheter: subjeks- och objektsform, nivå 1

274. Skriv meningarna med pronomen istället för med namn.

Hon tycker mycket om **honom**.

Han promenerar helst med **henne**

Han är olycklig och gråter tillsammans med **honom**.

Har **hon** pratat med **henne** om projektet?

Jag såg **honom** vid garageporten och **han** var fantastisk.

De stirrade intensivt på **honom**, som uppträdde inför alla.

Hon skrev till **dem** på kvällen, men **de** svarade inte **henne** just då.

Har **hon** sett att **hon** fuskar?

275. Hitta felen och skriv satserna

korrekt.

Man fyller i en miljard papper, sjunger en stump, sen bedömer **de** ifall man kan vara med i idol.

I stunder där **de** bara vill lägga av och skita i allt har **de** bara krigat på och fortsatt sjunga för **dem**.

De skrek och gapade som bara den och **de** sprang fort och intensivt fram till henne.

Den hårt arbetande och rara idolen hukade sig ner över micken när **de** hurtiga i juryn anföll med full kraft.

De promenerade hastigt iväg för att möta henne.

Det får även **de** som under programmet gjort sitt bästa.

276. Arbeta ihop i små grupper och diskutera språkliga förändringar.

A–D

Fröken Sara kommenterar: Språkets grammatik förändras genom folks användande av det. När tillräckligt många gör "fel" under tillräckligt lång tid kommer detta "fel" att anses som den korrekta formen och (skriv)reglerna förändras. Se t.ex. hur stavningen har förändrats under århundradena i Sverige. Sådana språkförändringar pågår ständigt och det gäller både grammatik och stavning. Om många använder *han* i objektsform och det breder ut sig samt används under lång tid, kommer den formen att bli den nya korrekta versionen. Att använda *han* i objektsform förekommer dialektalt i vissa delar av Sverige och det förekom även i fornsvenskan. Det är alltså ingen ny fluga svensklärarna kämpar emot.

När det gäller *de* och *dem* försökte man genomföra en reform under 70-talet och få folk att använda *dom* istället. Reformen kom av sig och idag kan vi se en trend i att i högre grad använda *de* och *dem*, problemet är bara att man är osäker på subjekt- och objektsform. Det verkar som om skribenter tycker att *de* och *dem* har högre status än *dom* och genom att använda den form som har högre status försöker man höja nivån på sina texter. Att stavningskontrollen på våra ordbehandlare markerar *dom* som vardagligt och enkelt gör kanhända att skribenter med högre språkliga ambitioner försöker undvika ordet.

Ett skäl att börja använda *dom* i både subjekt- och objektsform är att användarna i så hög grad använder formerna *de* och *dem* på ett felaktigt sätt att det skulle lyfta språket om vi fick ett högre användande av *dom* istället.

Det nya pronomenet *hen* och dess ännu relativt okända objektsform *hen* och genitivformen *hens* slog mot mångas förväntan igenom och används relativt flitigt. Man skulle kunna argumentera för *hens* relevans via t.ex. människors rätt att identifiera sig utanför sitt kön. I vissa kretsar kan dock *hen* ännu verka upprörande så den kloke skribenten väljer sitt område där *hen* får träda fram.

Språkliga svårigheter: subjekt- eller objektsform, nivå 2

277. Välj **de** eller **dem**.

Idoler

Några av idolerna hade tappat rösten och juryn fick hjälpa **dem** med röstövningar. Juryn fick hjälpa **de** som tappat rösten. Idolerna Lisa och Sebastian sjöng som änglar och fansen applåderade **dem** entusiastiskt, men **de** sjöng bara vidare. Det var som om **de** önskade att kvällen aldrig skulle ta slut och inte heller alla **de** kvällar då **de** båda fått stå i rampljuset och njuta av fansens beundran. För **dem** var ingen applåd för lång, tyckte fansen, som firade stjärnorna med den längsta och ljudligaste applåden på hela säsongen.

278. Sätt in **de** eller **dem**.

Vikingarna

Nordens stolta vikingar begav sig iväg på handelsfärd till gutarnas land. **De** ivriga och stolta männen satte sig i drakskeppen, som **de** alltid gjorde när **de** skulle ut på färd. **De** hade under vintern rustat **dem** och **de** gungade nu rustade och redo för nästa färd. Vinden svepte in över **dem** och **de** spottade i nävarna och satte sig vid årorna och började ro med styrka och passion.

Vinden hade plågat **dem** hela natten och **de** kände att Oden och Tor inte alls var med **dem** längre. **De** kämpade som besatta vid årorna och till slut mojade vinden, som plågat **dem** och **de** kunde få en stunds vila.

När **de** landstigit i Visby handlade **de** med **de** handlingskraftiga gutarna. Gutarna

brukade bedriva lönsam handel och funderade över hur **de** skulle förfara med **de** en smula skrämmande stora vikingarna, som själva funderade över hur **de** skulle göra med gutarna. Skulle **de** handla med, eller plundra **dem**. **De** båda parterna beslutade sig för handel.

Då vikingarna slet vid årorna på väg ut från Visbys hamn utvärderade **de** sin handel och **de** kände sig belåtna. Gutarna vinkade av **dem** och önskade **dem** god färd.

Framme i danernas land upptäckte **de** att **de** gjort fruktansvärt dåliga affärer med **de** sluga gutarna.

– Ve **dem**, utbrast en av vikingarna.

– Må Tor, drabba **dem** sa **de** två som satt i aktern.

Eftersom **de** stukade vikingarna inte längre hade möjlighet att bedriva handel beslutade **de** sig för att plundra Lindisfarne i Britannien.

– Nu tar vi **dem**, hojtade vikingen i fören.

– Låt oss röva och bli rika, hurrade **de** två rödhåriga vikingarna i aktern.

– Vi behöver visa **dem** nåd, tillade en av vikingarna, som inte tyckte om blod.

Arbeta vidare

279. Arbeta i små grupper och diskutera hur de och dem eller dom används i olika texter. Texterna nedan är skrivna av olika författare som har använt sig av *de* och *dem* samt *dom*. [...]

Text 1

Texten är en dialog. Dialogen är skriven i talspråksform och författaren har skrivit det talspråkliga "dom" istället för de.

När man skriver dialog är man friare i valet mellan de/dem och dom. De/dem är skriftspråksmässiga och dom är talspråksformen. I dialoger anses det okej att skriva dom istället för de/dem.

Text 2 BYT TILL NY TEXT-KOMMENTAR

Texten är en formell skrift från Skolverket. Eftersom texten är formell och publicerad av Skolverket är den en del av Skolverkets "ansikte" utåt. Författaren har valt att använda det mer formella "de". I en text som representerar en myndighet är författaren mer bunden av skriftspråksmässiga konventioner än i ett mer privat skrivande, eller i vissa skönlitterära framställningar.

Text 3 och 4

Utdrag tre kommer ur Astrid Lindgrens "Mio min Mio". Det är en skönlitterär berättelse för barn, skriven 1984 och författaren har valt att skriva de/dem i utdraget. Om vi jämför text tre med text fyra, som också är en skönlitterär text för barn, så skiljer det 30 år mellan när böckerna skrevs. Text fyra förekommer både skriftspråksformen "de" och talspråksformen "dom". I text fyra använder författaren "dom" i repliker och "de" i karaktärernas inre dialog.

Fröken Sara kommenterar: Det kan vara intressant att fundera kring hur författares användande av de/dem/dom har förändrats över tid och i vilka genrer, i så fall, en förändring skett.

Tema och rema

Tema och rema, nivå 1

280. Utveckla det som står i slutet av exempelmeningen (rema) genom att ta upp det som tema i kommande mening.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Abbe är en labrador och han är gosig och smart. – Varje morgon petar han upp kylskåpsdörren med tassan och knycker en godbit.

Han var så snäll för de små hundarna fick sova mellan hans framtassar. – Det fick plats flera småhundar mellan hans trygga tassar och högen av hundar susade tryggt och belåtet.

Flickorna lekte i den stora gropen som snart skulle bli en pool. – Poolhålet var enormt och väldigt lerigt och förväntan var stor inför sommarens bad.

Plötsligt dök han upp och smög försiktigt in i den mörka skolan. – Endast nödutgångslamporna lyste sitt svaga sken och de försiktiga stegen närmade sig biblioteket.

De glada och mörkbruna ögonen lyste och han bad att få komma in. – Hallen tycktes krympa av den långa pojken som längtat länge inför mötet.

Den vita tavlan var full av text och barnen lutade sig utmattade över skrivböckerna. – De hade antecknat och kämpat för att förstå i över en timme och till slut kände de sig segervissa, nöjda och mentalt trötta.

Tema och rema, nivå 2

281. Nu ska du träna dig i att fördjupa dig i den händelse, sak eller känsla som framkommer i början av meningen. Utveckla det genom att ta upp temat som tema även i nästa mening.

(Följande är förslag. Flera alternativ kan vara rätt. Stäm av med din lärare om du är osäker.)

Cykeln är helt ny och en lycklig pojkes efterlängtnade födelsedagspresent. – Den gnistrade grönt på det sätt som bara en helt ny cykel kan och lyckan var total.

Ögonen plirade över glasstruten mot pojken vid bordet bredvid. – De bruna ögonen lockade och lovade kamraten en härlig lek i vattenrutschkanan.

Den lilla hunden skällde intensivt och gick mot dörren. – Skall av den dova och intensiva sorten skrämde ägarna djupt in mörken.

Sakta och försiktigt, utan att ge upphov till något ljud gick kvinnan fram till fönstret. – Varje fotsteg var noga avvägt, de knarrande brädorna undveks och till sist kunde hon titta ut.

Arbeta vidare

282. Texten nedan består av fyra meningar som några elever i årskurs 4 har skrivit om en hund. Utveckla meningarna med hjälp av tema och rema.

Fröken Sara kommenterar: Så här blev texten när en klass på mellanstadiet hjälptes åt att utveckla texten med hjälp av tema och rema.

OTTO

"Otto är en sankt bernhardshund. Sankt bernhardshundar är en stor och snäll hundras. Han låter småhundarna sova hos honom när de fryser. Han har en underbar personlighet. Hans personlighet är sådan att man tycker att han är snäll eftersom han alltid hjälper andra. Han hjälper andra genom att t.ex. hämta deras husse Harry. Han hämtar Harry när han var på sjukhuset. Jag tror att han är modig och gosig. Han är smart."

Språkliga förändringar: anglicismer

284. Hitta anglicismer i meningarna nedan och skriv om.

Starta ~~upp~~ datorn kära du!

Detta öppnar ~~upp~~ för storartade möjligheter.

Du är ~~farfar's~~ **farfars** ögonsten!

Skriv ~~Klara's~~ **Klaras** på tejphållaren.

Det är ett ~~event~~ **arrangemang/ en tillställning** nästa vecka.

Kan du larma ~~på~~ när du går hem?

Värm ~~på~~ maten när du kommer hem.

Kan inte du meddela ~~texta~~ mig vilken tid festen börjar?

Det här är så **väldigt trevligt** ~~jäkla nice!~~

285. Samtala i mindre grupper. Ibland tycker folk väldigt illa om att språket "invaderas" av främmande ord. De tycker att språket försämrar. Andra menar att det är en naturlig utveckling av språket.

Fröken Sara kommenterar:

Alla språk är i kontinuerlig förändring och det vore både olämpligt och onaturligt om ett språk inte tog in några nya ord eller förändrade t.ex. stavning. Tidigare har vi tagit in engelska ord då vi upplevt att vi saknat svenska ord. Vi har starkt influerats av vissa uttryck under vissa perioder. Då t.ex. franskan var ett populärt högstatusspråk tog vi in franska låneord, som sedan blivit kvar och som idag används av de flesta.

Så, vårt språk förändras ständigt och det är vi som använder språket, som avgör *vad* som kommer att anses som korrekt och finnas med i SAOL. När tillräckligt många säger och skriver enligt samma regler kommer det att anses som korrekt språkbruk

Under historiens lopp har vi tagit till oss franska, tyska och engelska låneord och gjort dem till våra. Vissa av de formuleringar som vi tycker är fel idag, kommer vara rätt i framtiden.

Vilka ord och grammatiska formuleringar vi tar till oss beror på vilken status de har och vilket intryck vi vill göra. Något som är har hög status i ett område har inte det i ett annat

Musik, film och olika förebilder ger oss intryck och påverkar oss i vår språkliga uppfattning. Under 1700-talet var det franska språket ett högstatusspråk i Sverige och under 1900-talet har engelska blivit ett högstatusspråk.